Opłata pocztowa opłacona ryczałtem.

Rok I. Zakopane, czwartek, 28 marca 1929 r. Nr. 2/3.

ZAKOPANE

CZASOPISMO POŚWIĘCONE ZAKOPANEMU I TATROM

Cena 30 groszy

ADRES REDAKCJI I ADMINISTRACJI: **Zakopane — Gremjum wil i pensjonatów** ul. Witkiewicza, telefon Nr. 8

Prenumerata roczna 16 zł

Gospodarka Zakopanego w świetle faktów i cyfr.

II.

Z różnych stron słyszę przestrogi, że podawanie do publicznej wiadomości prawdziwych faktów i cyfr dotyczących spraw Zakopanego, może mieszkańcom jego zaszkodzić zamiast pomóc.

A mianowicie, że Izba Skarbowa może być przez takie dane w błąd wprowadzona przy wymiarze podatków i to na niekorzyść Zakopiańczyków, że szydercy i humoryści szukający wszędzie sposobności do zabawiania Czytelników cudzym kosztem, znajdą ich dużo w opublikowanych faktach i cyfrach, że z prawdy przedstawionej w najlepszej intencji może pewna część społeczeństwa polskiego wysnuwać fałszywe wnioski itp.

Jest nieco słuszności w tych przestrogach, ale niema sposobu przerabiania słowami ludzi z natury swojej do fałszywego wnioskowania nastrojonych.

Niema tak zręcznego stylisty, któregoby nie można podchwycić, ani tak mocnej prawdy, którąby się nie dawała wykręcić i fałszywie wykładać.

Można przecież każdy najrozsądniejszy budżet i bilans zaczepiać i słuszność jego w podejrzenie podawać.

Nie mam zamiaru wyzywać ludzi ciasnej duszy i złej woli w stosunku do Zakopanego, ale nie mam również ochoty milczeć, gdy dostrzegam, że krzywda się dzieje tej wspaniałej miejscowości wskutek nieznajomości faktów i cyfr, albo wskutek ich pomijania przypadkowego czy też rozmyślnego.

Czy można krytykować gospodarkę jakiejkolwiek gminy, nie znając takich szczegółów podstawowych, jak obszar, długość ulic, chodników, przewodów elektrycznych, wodociągowych, powierzchni bagien nie osuszonych, nie uwzględniając stosunku tych danych do ilości mieszkańców, ich siły zarobkowej, majątkowej i wytwórczej, w rolnictwie, rzemiosłach, przemyśle?

Czy można — powtarzam — krytykować bez tych podstaw? Można, ale taka krytyka nie przynosi pożytku.

Obszar gminy Zakopanego wynosi 30 klm. kwadr. a z okręgiem sanitarnej ochrony o wiele więcej. Przypuśćmy jednak, że tylko o 10 klm. kwadr., a więc razem 40 klm. kw.

Jeżeli Zakopane ma być pierwszorzędnem uzdrowiskiem, letniskiem, wzorową stacją turystyczną i ośrodkiem sportu na wielką skalę, musi być uporządkowane pod względem komunikacyjnym zewnętrznym i wewnętrznym, mieszkaniowym, gastronomicznym, higjenicznym i estetycznym.

W tym celu musi posiadać sprężystą i do swoich zadań dostosowaną administrację kierowniczą i wykonawczą.

Licząc podczas ostatniej ankiety w Zakopanem w przybliżeniu koszty realizacji wypowiadanych życzeń i projektów przez różnych uczestników obrad, otrzymałem cyfrę 60 miljonów złotych.

Kto miałby być wykonawcą?

1. Albo gmina i prywatni mieszkańcy Zakopanego przy pomocy kredytu długoterminowego, albo

2. kapitał pozamiejscowy we własnem przedsiębiorstwie, albo też

3. jedno i drugie.

W pierwszym wypadku musiałoby być wykonanie programu rozłożone na długie lata.

W drugim może być uskutecznione znacznie prędzej z wszelkiemi widokami rentowności.

Trzecia kombinacja byłaby najkorzystniejsza.

Koniecznym warunkiem racjonalnej gospodarki gminnej jest wytwórczość na eksport. Wtenczas cały dochód z przemysłu uzdrowiskowego i gospodniego może być użyty na inwestycje i ich konserwację. Wtenczas też stała frekwencja maksymalna gości jest zapewniona, i zachodzi minimalne prawdopodobieństwo niepowodzeń gospodarczych.

Tak jest np. w krajach alpejskich. Ale Zakopane musiałoby dopiero wkroczyć na tę drogę, do czego niezbędną jest zmiana mentalności tak Górali jak Ceprów. To byłoby cudownem zdarzeniem, ale wiadomo, że cudy nie często się dzieją.

Pozostaje więc na razie stopniowe i powolne oczyszczanie Zakopanego z nagromadzonych wad i błędów, kontynuowanie i poprawianie tego, co dawniejsi gospodarze gminy i klimatyki dobrego dokonali, mierząc siły na zamiary. Tak. Bo jakże się przedstawia stosunek ilości mieszkańców Zakopanego do ilości kilometrów kw. obszaru, metrów bieżących sieci wodociągowej, elektrycznej, do długości ulic, chodników itd.?

W porównaniu np. z Warszawą przypada sto razy więcej metrów b. rur wodociągowych na jednego mieszkańca w Zakopanem, niż w Warszawie, jak to obliczył inż. Hełm Pirgo.

Taki sam niekorzystny stosunek ilości mieszkańców do innych urządzeń kulturalnych nie ulega wątpliwości w Zakopanem.

Dawniej było jeszcze mniej mieszkańców i mniej gości. Największą przeto przeszkodą gospodarczą był w Zakopanem zawsze brak realnej podstawy do zaciągnięcia wielkiej długoterminowej pożyczki inwestycyjnej i założenia w miejscu banku z wielkim kapitałem zakładowym.

Zakopianie przynaglani trwogą o zamarcie „sezonów" i żądaniami „gości", *łatali zawsze, zamiast budować gospodarkę fundamentalnie.*

Dotychczas kapitaliści prywatni nie poznali się na wyjątkowej wartości Zakopanego i na rentowności niezawodnej solidnych wkładów.

Sejm, Senat i Rząd polski nie mogły w pierwszem dziesięcioleciu niepodległości przyjść Zakopanemu z taką pomocą, na jaką ono zasługuje z powodu wyjątkowych zalet przyrodniczych.

Położenie najwyższe w porównaniu z innemi polskiemi stacjami klimatycznemi sprawia, że wartość lecznicza tak słońca jak powietrza jest o wiele potężniejsza.

Chorzy wiedzą to z doświadczenia. Można leczyć gruźlicę wyjątkowo nawet skuteczniej w sanatorjach nizinnych, ale naogół leczenie raźniej postępuje w górach powyżej 600 m. nad poziom morza.

Bliskość bezpośrednia Tatr z wszystkiemi czarami turystyki górskiej i sportów zimowych, możliwość urządzenia sztucznego jeziora, pływalni z wodą naturalnie ciepłą i zamarzającą w zimie, kąpieli cieplicowo-radowych w Jaszczurówce, kąpieli borowinowych, a w ten sposób możliwość stworzenia warunków całorocznego trwania „sezonu" — oto dowody najważniejsze wyjątkowej wartości Zakopanego.

Nie z jakiejś nieuzasadnionej miłości do Górali lub Ceprów zakopiańskich, ale z głębokiego przekonania o wyjątkowej ważności Zakopanego dla całej Polski, zajmą się niem czynniki miarodajne *z wyjątkową życzliwością.*

Tadeusz Mischke.

Ankieta.

W dniach 8, 9 i 10 marca b. r. odbyła się w Zakopanem międzyministerjalna ankieta, zwołana przez Min. Robót Publ. Poza delegatami odnośnych zainteresowanych ministerstw w ankiecie uczestniczyli przedstawiciele najrozmaitszych stowarzyszeń, ciał samorządowych, instytucyj, ugrupowań zawodowych Zakopanego i szeregu innych zdrojowisk i letnisk skalnego Podhala, zainteresowanych najżywotniejszemi jego sprawami i problemami rozwojowemi.

Niewątpliwie szerszy ogół interesuje się przebiegiem ankiety, treścią wygłoszonych referatów i zgłoszonemi wnioskami. Byłoby jednak zadaniem zbyt trudnem zadowolnić ciekawość publiczną szczegółowem sprawozdaniem — tak bowiem bogatym i obfitym był ten materjał, jaki ankieta musiała przerobić w opracowaniu referatów i w przeprowadzonej dyskusji.

Tem niemniej mamy obowiązek wyłuskać z tego olbrzymiego materjału rzeczy najistotniejszę, najciekawsze, aby przez zwrócenie na nie specjalnej uwagi społeczeństwa, przyczynić się do wyjaśnienia wielu panujących nieporozumień i fałszywych poglądów. A trzeba stwierdzić, że pod tym względem obecna ankieta oddała nieocenione usługi — tak nawet nieocenione, że można ją uważać za punkt zwrotny w historji rozwojowej Zakopanego i całego Podhala, za kamień węgielny programu, według którego realizowane będą przez długi okres czasu zasadnicze postulaty tej krainy.

Program regjonalny.

O ile ankieta z 1919 r. zajmowała się niemal wyłącznie samem Zakopanem, jako stacją klimatyczną i punktem wyjścia dla turystyki wysokogórskiej oraz ochroną i uprzystępnieniem Tatr, jeżeli przytem poruszała zagadnienie stworzenia szeregu miejscowych letnisk na Podhalu, naskutek przeslanki, że Zakopane w krótkim już czasie nie zdoła pomieścić szybko wzrastającej frekwencji i przystosować się do niej, to obecna ankieta ujawniła koncepcję szerszą o znaczeniu gospodarczem ogólnopaństwowem. Rozszerza ona teren działania i przyznaje całemu tatrzańskiemu Podhalu od Babiej Góry aż po Pieniny w układzie ogólnym Państwa rolę specjalną.

Wychodzi się z założenia, na podstawie faktów gospodarczych, że teren powyższy, jeden z najbardziej ekonomicznie słabych, dzięki jego przyrodzonym warunkom klimatycznym, krajobrazowym i terenowym należy uczynić ośrodkiem sportu, turystyki, ośrodkiem leczniczym i letniskowym, dzięki czemu znowu podniesie się dobrobyt całej ludności Podhala a zatrzyma w kraju wiele pieniędzy, odpływających zagranicę.

Zgodnie z powyższem ankieta sformułowała szereg postulatów:

a) Wybudowanie drogi bitej okalającej całe Skalne Podhale, łączącej najbardziej malownicze jego punkty i łączące się bezpośrednio z szosami okalającemi Tatry od południa; b) budowa nowych linij kolejowych; c) zorganizowanie komunikacji autobusowej celem połączenia letnisk, obecnie powstających, na najbliższym terenie u podnóża Tatr; d) zachowanie pierwotnej przyrody Tatr i Pienin (Parki Narodowe); e) rozbudowa szeregu letnisk na Podhalu; f) praca nad zachowaniem w całej pełni odrębności folklorystycznej ludności Podhala (budownictwo, strój), bez której straci ono bardzo wiele momentów, przyciągających turystów krajowych i zagranicznych; g) popieranie przemysłu ludowego; h) zaprowadzenie pasterstwa, jako podstawowy element gospodarczy, na miejsce mało intratnego obecnego systemu uprawy roli na Podhalu; i) wstrzymanie zupełne wyrębu lasów.

Zakopane.

W całem tem regjonalnem ujęciu zagadnienia Zakopane siłą faktów zajmuje i zajmować będzie zawsze miejsce poczesne. Ankieta ujawniła wprawdzie pewne tendencje, w których, wskutek nieporozumienia i zawisłości sytuacji, wiele osób mogłoby się dopatrzeć wrogiego względem Zakopanego stanowiska. Naszem zdaniem nie byłoby to słusznem. Koła turystyczne i sportowe radeby wprawdzie ograniczyć Zakopane do roli wyłącznie stacji sportowej i turystycznej, miejsca wypoczynkowego i letniska. W rozsądnej i szlachetnej intencji zupełnego odsunięcia zdrowych od chorych, chciałyby tych ostatnich ulokować w sanatorjach, zbudowanych na południowych stokach, na północ od Zakopanego biegnących grzbietów górskich. Do zajęcia takiego a nie innego stanowiska poniekąd zniewalają ich nieuporządkowane stosunki w Zakopanem, brak energji i woli u miejscowych czynników do jak najrychlejszego uporządkowania tych stosunków. Śmiemy jednak przypuszczać, że gdyby nareszcie zrealizowany został, zatwierdzony już plan regulacyjny Zakopanego, gdyby przestano budować w centrum sanatorja lub wykupywać pensjonaty i zamieniać je na domy zdrowia, gdyby otwarto Gubałówkę i umożliwiono tem samem budować na pewnym, określonym jej terenie nowe sanatorja, gdyby wreszcie skanalizowano Zakopane a drogą racjonalnych przepisów, wzmocnionych skuteczną i szybką egzekutywą usunięto resztę mniejszej wagi uchybień sanitarnych w Zakopanem, wtedy zwolennicy idei zdegradowania względnie awansowania Zakopanego do roli tylko ośrodka turystycznego i sportowego zmieniliby swój radykalizm na kompromis.

W skomplikowanej tej sprawie ankieta nic nowego nie dała. Stwierdzonem ponad wszelką wątpliwość zostało, że istnieje w społeczeństwie żywiołowy ruch chorych i opiekujących się nimi, do Zakopanego. Wiara ogólna w lecznicze walory klimatu doliny podtatrzańskiej ma swe źródło w faktach, któremi są wyniki leczenia, poparte badaniami klimatologicznemi. Pomimo wszystko więc trudną byłoby rzeczą skreślić Zakopane z listy uzdrowisk i stacyj klimatycznych, ponieważ cieszy się ono urobioną już opinją, chyba, że lata prób i doświadczeń wykażą w przyszłości istnienie na Podhalu w innych miejscowościach te same lub nawet lepsze walory klimatyczne od tych, jakie posiada Gubałówka.

Oddając wiernie przebieg ankiety, musimy stwierdzić, że teza zachowania Zakopanego, jako również uzdrowiska dla Polski, nietylko nie doznała porażki, ale przeciwnie została w opinji uczestników ugruntowaną. Wyrazem tego są projekty badań geologicznych i wierceń celem wydobycia cieplic, zużytkowania borowiny, urządzenia pijalni wód mineralnych, budowa zakładu wodoleczniczego.

Stanowisko rządu.

Możemy je nazwać więcej, niż przychylne. Popełnilibyśmy niesprawiedliwość, imputując rządowi dzisiaj brak woli w jak najszybszem ucywilizowaniu Zakopanego i Podhala. Sprawa ta stała się już dzisiaj postulatem gospodarczym, pierwszorzędnego dla Państwa znaczenia. Możemy więc, my Zakopianie i Podhalanie z otuchą patrzeć w przyszłość. Nie oznacza to bynajmniej, że Państwo zrobi wszystko, co zrobić trzeba, a na co potrzebne są środki, przerastające dzisiejsze siły skarbu. Cud podhalański i cud zakopiański nie dokona się tak długo, jak długo wszystkie warstwy miejscowego społeczeństwa nie uświadomią sobie konieczności wydobycia z siebie pracy, energji i ofiar w takim zakresie, jaki odpowiada własnym jego nteresom i korzyściom gospodarczym. Przedstawiciel rządu oświadczył to wyraźnie i bez ogródek. Społeczeństwo musi tworzyć i budować samo. Tam gdzie własne jego siły nie wystarczą — Państwo przyjdzie z pomocą, stosownie do potrzeby. Ale warunek konieczny

zgoda i porozumienie

jest fundamentem tworzenia i budowania. Chcemy wierzyć, że najbliższym, pozytywnym skutkiem ankiety będzie zaniechanie dotychczasowych metod chaotycznego zwalczania się w imię dobra tylko własnych postulatów, a natomiast przyjęcie zasady wygładzania nieporozumień, uzgadniania interesów przy wspólnym stole z jak najdalej posuniętą dobrą wolą liczenia się z interesem Państwa i interesem obywateli.

Wybitnym dowodem możliwości uzgodnienia opinji w sprawie, która stała się raną i nieszczęściem Zakopanego, wskutek właśnie braku zaistnienia dawniej jednomyślności jest

sprawa kamieniołomów tatrzańskich.

Oto bowiem najpoważniejsze instytucje: Gmina Zakopanego, Zarząd Uzdrowiska, Pol. Two Tatrzańskie, Związek Górali, Gremjum Właścicieli Hoteli i Pensjonatów, Państwowa Rada Ochrony Przyrody — opowiedziały się kategorycznie za jak najszybszą likwidacją kamieniołomów, jako przedsiębiorstwa, które, nie dając właściwie spodziewanych korzyści handlowych Fundacji, samemu Zakopanemu, jako również poniekąd własności utylitarnej całego narodu, przynosi niezmierne straty.

Klimatyka czy Gmina?

Kto ma ponosić odpowiedzialność za rozwój prawidłowy Zakopanego? Czy mają być dwie władze w Zakopanem, czy jedna? Czy potrzebna jest Klimatyka, jeżeli Gmina mogłaby skupić w sobie wszystkie funkcje administracyjne w Zakopanem? Oto zasadnicze pytania, które odbicie swoje znalazły w szeregu wniosków i oświetleń diametralnie sobie przeciwnych zwolenników dualizmu i jego przeciwników. Od wielu lat trwająca walka o zasady organizacji administracji Zakopanego na ankiecie obecnej wystąpiła jaskrawo, nie przynosząc zresztą nic nowego i nie zbliżając się do złagodzenia napięcia, które Zakopanemu na pożytek nie wychodzi, jak również i nieustanna metoda eksperymentowania.

Resume.

Jak widzimy, leży przed nami bogaty program pracy i tworzenia specyficznej kultury na Podhalu. Nie jest to praca tylko na dziś, ani na krótki okres czasu, pomimo, iż przystąpić trzeba do niej bez najmniejszej straty czasu i z wiarą w osiągnięcie pełni zamierzonych wyników. Wyniki te będą osiągnięte, jeżeli

a) Ludność Zakopanego i Podhala będzie zdolna i skłonna do wytrwałej i wytężonej pracy, do ofiar i wysiłków materjalnych, bez oglądania się na pomoc państwa i biernego jej wyczekiwania.

b) Państwo wykona te prace, którym żadną miarą nie mogą sprostać lokalne siły finansowe.

c) Obywatele, organizacje społeczne, władze lokalne i czynnik państwowy przyjmą, jako zasadę naczelną, osiąganie na każdem polu, w każdym konflikcie, zgody, i porozumienia, życzliwości, zaufania i kompromisu.

d) Ludność Podhala i Zakopanego wyrobi w sobie specyficzną i europejską kulturę obyczajów, która nie będzie raziła i odpychała gości i turystów.

e) Zachowaną i pielęgnowaną będzie swojszczyzna Podhala we wszystkich dziedzinach życia i twórczości.

f) Zachowaną i uratowaną będzie przed zagładą na całem Podhalu, a w szczególności na terenie Parków Narodowych przyroda, dewastowana przez hienę spekulacji, ułatwianej bezmyślną tolerancją.

M. Skibiński.

WŁADYSŁAW ORKAN.

O lekach i leczeniu.

Niejednemu zapewne zdarzyło się nieraz widzieć psa, jedzącego trawę, jako środek pomocny przeciw jakiejś tam dolegliwości. Jeżeli stworzenie to, jak i inne nieroślinożerne, instynktem doszło do poznania leczniczych właściwości poszczególnych traw — cóż dziwnego, że człowiek, wszystko próbujący, od samego zarania swojej na ziemi istności używać począł roślin jako leków. I drzewiej, w pojedni żyjący z przyrodą, większe ich znał zapewne bogactwo, rozróżniał ich cudotwórcze, jak szkodliwe, jak i zgoła tajemne własności. A zwłaszcza specjaliści: kapłani, baby-wróżychy, znachorzy, mieli moc ich czarów w ręku.

Z czasem, gdy człowiek zhardział, zubożyła się powszechna w tej dziedzinie wiedza, przeszła w strzępach do trwałych w medycynie podręczniki — zwłaszcza, który stracili doszczętnie kontakt z przyrodą, ludzie miasta, nic już z tej żywej apteki nie znają — na wsi jeszcze płącze się, ale bałamutna, nie mająca dawnej wagi i coraz to z latami uboższa.

W okolicy mojej, pomnę jeszcze z lat młodych, były w używaniu: zerwaniec, na zerwanie — kurdybanek lub mięta, na oberwanie — centorja, piołunek lub skrzyp, na bóle wewnątrz — kolkowe ziele, na kolki — szałwja, polej z mlekiem, na krzypotę — macierzanka do kąpieli — chleb z macierzanką, na czerwonkę — żywokost, na złamanie (ręki, nogi) — ochwatnik, na ochwacenie — liście babki, na wrzody — bębownik albo mech ze studni (gdzie słonko nie świeci) na ból głowy.

Prócz tych leków ziołowych, doświadczonych, znanych każdej babie, były inne (jakby przez dowcip czyjś lub przez złośliwość wędrownych obieżyświatów podsunięte), jak psie sadło, na zerwanie — olbrot, na oberwanie — zajęcze lub borsucze sadło, na żylaki — skórka świeża z królika, na różę — świstacze sadło, na duszność i na wszystko — smocza krew, już nie wiem na co. I pomóc to wszystko pomagało. Tak twierdzili doradzający.

Z zabiegów leczniczych najpowszechniejsze jest na wsi smarowanie. Są w danej wsi specjaliści „smarowace" — baba czy chłop, lecz częściej chłop, bo trza, mówią, siły niemałej ku temu — którzy z tego procederu niemały ciągną „prefit". Dnia niema, by ich do kogoś nie wzywano. Cokolwiek komu dolega: oberwanie, zapalenie ślepej kiszki, kamienie żółciowe, słabość serca — „smarowac" pierwszy staje ku pomocy. Gdy ofiara zgaśnie, bywa, pod jego dłonią stalową, powadze smarowca nic to nie ujmuje; albo go — mówi — za późno wezwano, albo chory miał umrzeć, i kwita. Zawdy on z godnością swą ostanie.

Opowiadał mi znajomy proboszcz:

Wezwano go do baby umierającej. Pojechał więc, opatrzył kobietę św. sakramentami, a widzi wśród zebranych w izbie znanego „smarowaca" z zawiniętemi jeszcze rękami, wpada nań zgóry:

— Toś ty ją, gałganie, odbył!... — poczem, schylony nad kobietą: — Gdzie was to boli?

— O tu, jegomość, tu słabo — wskazuje chora na dołek pod sercem.

Na co smarowac odedrzwi z powagą:

— Tam-ech jesce nie dosed! (Bowiem od stóp zaczynał).

Stawianie pijawek powoli przepada, natomiast coraz gęściej uczą się stawiać bańki. W początkach z temi bańkami to też były historje różne. Nie szukano tu szklanek, lecz co było pod ręką, garnuszki, ba, nawet trafiło się, jak babie jakiejś po porodzie postawiono na żywocie gliniany garnek. Juścić taką „bańkę" trudno było odjąć, trza było garnek stłuc.

Gdy bolenie nagłe pod piersiami z dołku kogoś chwyci, to znaczy, że ktoś oczami niedobremi urok nań cisnął; tedy najprędszy ratunek w odczyniającej. Ta odczynia w ten sposób, że upuszcza do garnka z wodą dziewięć jarzących

Mięguszowiecka przełęcz pod Chłopkiem.

Mięguszowiecka przełęcz nad jeziora okiem
podniebną wiodła drogą wśród przepaści szlaków
wędrowców z pośród nizin, którzy lotnie, jak ów
szary górski ptaszeczek, na szlaku wysokim
szukali zapomnienia drobnej nizin troski.

Ponad przepaści głębią, kędy szafirowa
kwitnie górska goryczka i złote kozłowce,
siedzieli w zamyśleniu, śledząc białe owce,
co pięły się po zboczu, jak długa perłowa
nić, którą popod granie rzucił Twórca Boski.

Kozice popod Rysy wyszły na pastwisko
i śledziły wędrowców niezlękłemi oczy,
zdziwione tylko może, że człowiek tam kroczy,
owcom i dzikim kozom czyniąc widowisko,
gdzie orzeł tylko latał wśród nieba roztoczy.

I z nadskalnych przepaści spoglądając w głębie
jezior górskich, patrzali, jak mienią się cieniem
obłoków i błękitu, albo światła drżeniem
odstrzelają ku słońcu, gdy siadło na zrębie
skał, olśniewając wędrowców zachwycone oczy.

A wędrowcy na skalnej podniebnej przełęczy,
zapatrzeni w jeziorne mieniące się oka,
wiatru górskiego szumów słuchali z wysoka
zapominając czasu, który szybko mijał,
w jednolitej wieczności zlewając się tęczy. —

St. Kozińska-Bartnicka.

Praca nad podniesieniem uzdrowisk polskich.

Dążenia i starania o należyty rozwój organizacyjny uzdrowisk polskich zyskały w dniach ostatnich poważną podstawę. Podstawą tą jest Pierwszy (i to pierwszy nietylko w Polsce, ale i w Europie) Kurs Instruktorski dla działaczy i pracowników komisji i zarządów uzdrowiskowych, oraz samorządów zainteresowanych uzdrowiskami. Kurs przeprowadzonym został przez Państwową Szkołę Higjeny przy pomocy Departamentu Służby Zdrowia M. S. W., a z inicjatywy i przy współpracy Związku Uzdrowisk Polskich. Trwał on od 28 lutego do 10 marca 1929 r.

Kurs objął 47 godzin wykładów z dziedziny ustawodawstwa uzdrowiskowego, przemysłowego, sanitarnego i administracyjnego, z dziedziny zagadnień aprowizacyjnych i kontroli środków żywności, zagadnień budżetowych i kredytowych uzdrowisk, organizacji zrzeszeń gospodarczych i spółdzielczych na terenie uzdrowisk, spraw sportu i wychowania fizycznego w uzdrowiskach, a wreszcie organizacji pracy w komisjach uzdrowiskowych.

Wykładowcami Kursu byli znawcy przedmiotów, których kierownictwo Kursu znalazło wśród wyższych urzędników ministerjalnych, wśród wykładowców Państwowej Szkoły Higjeny, lekarzy uzdrowiskowych i działaczy uzdrowiskowych. W szczególności na Kursie wykładali: Radcowie ministerjalni Ministerstwa Spraw Wewnętrznych K. Prökl, Inż. E. Zaczyński, A. Hujda, H. Wohl i W. Czapiński, z Ministerstwa Robót Publicznych Naczelnik J. Szymkiewicz i Radcowie M. Weinfeld i M. Okęcki, z Ministerstwa Przemysłu i Handlu Radca R. S. Slaski, z pośród Profesorów Państwowej Szkoły Higjeny Dr. M. Kacprzak, Inż. A. Szniolis, Inż. S. Żmigrod i Docent Dr. S. Weil, z Lekarzy uzdrowiskowych Dr. I. Dembicki (Ciechocinek) i Dr. E. Lewicka (Druskieniki), wykładał wreszcie Dyrektor Związku Uzdrowisk Polskich J. St. Szczerbiński.

Wykłady Kursu uzupełnione były wysoce interesującemi wycieczkami: do doskonale prowadzonych biur i urządzeń Komisji Klimatycznej Otwocka, do Ośrodka Zdrowia Amelin w Mokotowie, do Instytutu Przyrodoleczniczego Im. Marszałka Piłsudskiego, do Zakładów Motoru i do Magazynów Balneotechnicznych Firmy Szulc w Warszawie.

W Kursie wzięło udział 43 słuchaczki i słuchacze z uzdrowisk i letnisk: Busko, Bukowina, Ciechocinek, Druskieniki, Hel, Horyniec-Zdrój, Inowrocław, Jaremcze, Krynica, Nadwórna, Niemirów-Zdrój, Otwock, Rabka, Rymanów-Zdrój, Szczawnica, Truskawiec, Ustroń, Wejherowo, *Zakopane*, Zaleszczyki i Gdynia.

Słuchaczami byli lekarze uzdrowiskowi, dyrektorzy zakładów i komisyj uzdrowiskowych, członkowie komisyj uzdrowiskowych i członkowie zarządów gminnych w uzdrowiskach. Frekwencja słuchaczy na Kursie była bardzo wysoką.

Słuchacze Kursu otrzymali przy jego zakończeniu odpowiednie świadectwa.

Zamknięcie Kursu odbyło się w sposób uroczysty w Auli Państwowej Szkoły Higjeny. Zagaił je krótkiem sprawozdaniem z przebiegu Kursu jego Kierownik Dr. J. Lubczyński, poczem Dr. W. Przywieczerski, Naczelnik Wydziału Zakładów Leczniczych i Uzdrowisk Departamentu Służby Zdrowia M. S. W. wyraził żywe zadowolenie Departamentu z urządzenia i przebiegu Kursu, który niewątpliwie będzie pierwszem ogniwem w dziedzinie zawodowego szkolnictwa uzdrowiskowego.

Dyrektor Państwowej Szkoły Higjeny b. Minister Chodźko wygłosił następnie dłuższe przemówienie, pełne głębokich poglądów na wartość społeczną naszych uzdrowisk, z których zaczynają korzystać obecnie coraz to szersze warstwy społeczeństwa, organizowane w dobrowolnych i przymusowych instytucjach ubezpieczeniowych.

Dyrektor Związku Uzdrowisk Polskich J. St. Szczerbiński przedstawił historję zorganizowania Kursu i złożył szczere podziękowanie Państwowej Szkole Higjeny i jej Dyrektorowi, Departamentowi Służby Zdrowia i Prelegentom za prace podjęte około Kursu, słuchaczom zaś za tak liczny ich udział w pracach Kursu.

Członek Zarządu Z. U. P. Inż. W. Kryński stwierdził z zadowoleniem fakt organizowania naszego przemysłu uzdrowiskowego, stanowiącego tak poważny czynnik gospodarczy naszego państwa, na zasadach wiedzy i nauki. Senior zaś Słuchaczów Kursu, burmistrz M. Górzyński z Otwocka, złożył imieniem Słuchaczy Kursu podziękowanie wszystkim tym, którzy organizacją Kursu się zajęli, oraz zapewnił, iż korzyści Kursu dla jego słuchaczy i uzdrowisk są wprost bezcenne.

Sekretarz Komisji Klimatycznej, J. Lazar z Ustronia na Śląsku, wygłosił wreszcie podniosłe przemówienie, podkreślając wartości uzdrowisk w dziedzinie potęgowania miłości Ojczyzny i zakończył staropolskiem „Bóg zapłać“ dla tych wszystkich, którzy nad podniesieniem uzdrowisk pracują.

Przebieg Kursu stwierdził w całej pełni, jak trafną była myśl jego urządzenia oraz stanie się niewątpliwie bodźcem do dalszej rozbudowy uzdrowiskowego kształcenia zawodowego.

—:-:—

Spis Słuchaczy Pierwszego Instrukcyjnego Kursu dla działaczy i pracowników komisyj i zarządów uzdrowiskowych oraz samorządów zainteresowanych uzdrowiskami.

1. Busko Zdrój: Sieradzki Tadeusz i Żelichowski Michał.
2. Bukowina: Cwiżewicz Tadeusz.
3. Ciechocinek: Czechowski Antoni i Rzadkowolski Wincenty.
4. Druskieniki: Malinowski Michał.
5. Gdynia: Zakrzewski Władysław.
6. Hel: Bieńkiewiczówna Janina i Kierzkowska G.
7. Horyniec Zdrój: Inż. Dembiński Wojciech i prezes Karłowski Stanisław.
8. Inowrocław: Kortus Walenty.
9. Jaremcze: Radca Jasiński Jan.
10. Krynica Zdrój: Jodłowski Franciszek i Pawelec Jan.
11. Nadwórna: Dr. Giełczyński S. i inż. Br. Kułakowski.
12. Niemirów Zdrój: Nowakowski Feliks.
13. Otwock: Burmistrz Górzyński Michał, wice-burmistrz Reiner Maksymiljan, ławnik Żukowski Olgierd i Dr. Mierosławski Ludwik.
14. Rabka: Chrząszczyński Władysław.
15. Rymanów Zdrój: Dr. Woytkowski Jan.
16. Szczawnica: Poseł Stadnicki hr. Adam, Kalinowski Jan.
17. Truskawiec: Inż. Jarosz Aleksander.
18. Ustroń: Lazar Jerzy.
19. Wejherowo: Miedzianowski J.
20. *Zakopane: Dr. Mastalerz Kazimierz.*
21. Zaleszczyki: Datko Juljan.
22. Istebna: Mickiewicz Adam.
23. Częstochowa: Żebrowski Leon.
24. Warszawa: Czarnowski August, Ostaszewski J., Ilczuk Leonard, Poznańska Marja,

---

węgli, każe tej wody słabemu się napić, potrzeć, gdzie boli, szepcąc przytem naprzód i wstecz — w czem właśnie ma być cała waga — słowa jakiejś formuły sekretnej. Nie słychać było, by komuś miało to nie pomóc. Choć już ze rzadka teraz komu urok się przytrafia: niknie też odczynianie.

Róże zaś gdy się przymitwa do ciała, tak znów zażegnywaczka zażegnuje: Stula trzy gałki ze lnu, poczem zapala je kolejno, przytyka płonące do miejsca różą zajętego, przyczem czerwoną chustą płomień w ciała zgania. A tak ogień róży ma być, jako ten płomień, zegnany.

Słyszałem też z okolicy Rabki, jak czynią próbę na chorym, czy czarów nie przeszedł. Zachodzi to przy chorobie, której trudno przeznać. Próba ta tak się odbywa, że kładą nogi chorego do naczynia z wodą, do którego napuszczą mrówek. Jeśli mrówki, łażąc po nogach chorego, idą wzwyż nad kolana, to czarów w tym wypadku niema — jeśli zaś wracają od kolan, to napewno czary poczynione.

W różnych okolicach różne mają w użyciu lecznicze zabiegi, mniej lub więcej naiwne, niekiedy, widzi się, po jakiejś straconej wiedzy ostałe, a z mrokiem guseł spojne. Jeżeli zaś o dorady chodzi, to jest ich moc niewyczerpana, bo tyle prawie, co i ludzi. Prócz poszczególnych, były i są okolicami środki uniwersalne na wszystko — jak balsam kapucyński lub Pain Expeller. Niemałą też rolę gra, jako pomoc doraźna, woda święcona; a w chorobach przewlekłych, gdzie środki żadne nie pomogły i cudu potrzeba, z wiarą skuteczną, zwłaszcza przez niewieścią rzeszę używana, cudowna woda z Lourdes.

Do lekarza w rzadkich wypadkach chłop się zwraca i to zazwyczaj wówczas, gdy wyczerpano już wszystkie zabiegi lub gdy śmierć na ramieniu. Zrozumiała w tych warunkach bezskuteczność interwencji lekarza nie utwierdza też weń wiary; zaś sporadyczne przypadki powodzeń nie zdolne są przemóc powszechnej doń, w krew opinji niejako weszłej, nieufności. No a głównym odradcą wzywania lekarza jest — honorarjum. Od adwokata to chłopa w zajadce nie cofnie, ale od lekarza — gdy tylko chorość jest w domu — prawie zawdy. Musi już być duża góra, nim się zdecyduje po niego pojechać.

Daleko większą rolę gra w życiu chorzejącem danej okolicy — apteka. Aptekarz, to przecie prawie „doktór“. Do aptekarza zwracają się ludzie śmielej i w zaufaniu większem niż do lekarza, z różnemi swemi i swych bliskich dolegliwościami. Aptekarz „zorjentowany“ może cuda działać w okolicy; może wyrabiać „kropla zbawcze“, „maść uzdrawiającą“, a jeśli ma w aptece swojej takie rzadkie rzeczy, jak „smocza krew“, to już może liczyć napewno na duże powodzenie. Musi też, chcąc być popularny, liczyć się z wymogami pacjentów: dodawać choćby pozór guseł przy wydawaniu leków.

Opowiadał mi aptekarz znajomy z miasteczka powiatowego: Ma on specjalną „maść na wole“, już w okolicy rozsławioną. Z daleka, z drugich sąsiednich powiatów zgłaszają się doń ludzie po tę maść cudowną. Ba maść — nie w niej samej rzecz, lecz w czem inszem. Oto sam wolowaty nie może przychodzić po nią — lecz krewny, sąsiad, ktobądź inszy ma ją kupić dla niego. I aptekarz, gdy pudełko z tą maścią wydaje, nie może wręczyć go wprost kupującemu, lecz ma je położyć na ziemi i kopnąć w stronę kupiciela.

— I pan to czyni? — spytałem.

— A jakże. Inaczejby nie kupowali.

Do znachorów-lekarzy udają się ludzie w ważnych i uporczywych chorobach, co do których jest podejrzenie, że z nieczystemi siły mają związek.

Różne, przeróżne są leki na wsi jak i sposoby leczeń. Mrok w tej dziedzinie jeszcze gruby. Lecz przy otwarciu wsi na przewiew wiatru ze świata, rozsądek, rozum coraz częściej przychodzą do głowy; gusła, zabobony dawne tracą powoli moc swoich form, bledną; zmywa je w postępie powolnym a ciągłym czas — wychowawca.

Weber Stanisław, S. Sitek, Tajchmanowa J., Vogtowa J.

25. Parczew: Hurkówna Józefa.

Poza wymienionymi brało udział w Kursie w formie słuchania poszczególnych luźnych wykładów dwie osoby z Warszawy.

Przegląd Prasy.

„Kurjer Warszawski“ z dnia 7 marca r. b. umieścił artykuł p. Marji Szachównej p. t. „Echa zawodów F. I. S. w Zakopanem (Refleksje przed ankietą zakopiańską)“. W powodzi artykułów o Zakopanem o zawodach i ich organizacji rozpisywały się pisma całej Europy w tonie bardzo życzliwym a często i serdecznym. Podkreślano specjalnie pierwszorzędną organizację zawodów pod każdym względem. P. Marję Szachównę zalewa z tego powodu żółć. Gniewają ją te rzekome panegiryki, bo pisze:

> „Tegoroczne zawody wykazały po raz niewiadomo który (?), że Zakopane nie dorosło do zadania goszczenia u siebie większej liczby gości i to w dodatku cudzoziemców.“

P. Szachówna zdanie to prawdopodobnie opuściłaby, gdyby się przed napisaniem artykułu dowiedziała, że Warszawa sprawia prawdziwy kłopot organizatorom wycieczek, przybywających na P. W. K. do Polski, ponieważ może dostarczyć zaledwie niespełna 500 łóżek w hotelach do dyspozycji Komitetu. Tymczasem Zakopane przyjęło **ponad komplet** około 2000 a ogółem około 10.000 osób.

A dalej:

> „Nieporządek i wyzysk, oto hasło, które od szeregu lat tam przyświeca“.... „nie przeprowadza się solidnych inwestycyj“.... „gość płaci dodatkowo za ciepłą wodę, kąpiel“.... „na wodę do mycia czeka się godzinami“....

Śmieszną byłoby rzeczą zbijać podobne niepoważne i nierzeczowe elukubracje autorki, która nie starała się w niejednym wypadku ustalić stan faktyczny lub przyczyny pewnych braków, choćby brak wody z powodu „vis maior“ w postaci niebywałych mrozów, które zakłóciły porządek i normalny tryb życia w wielkich nawet stolicach krajów europejskich, lub zarzut że za kąpiel dodatkowo się płaci, jakby na całym świecie było inaczej. Powołując się na notatkę „Il. Kurj. Codz.“ w dodatku turystyczno-zdrojowym z dn. 25 bm., przedrukowaną z „Deutsche Hotel-Nachrichten“ stwierdzamy, że w Pontresin ceny w hotelach średniej kategorji wynoszą: bez wody bieżącej w pokojach 25 fr. szw., z wodą natomiast i kąpielą 40 fr. szw. dziennie. Mamy natomiast szczerą chęć wybaczenia jej tej kardynalnej wady publicysty — brak wiedzy i ścisłości, które w tak młodym wieku autorki są zrozumiałe. Może, o ile posiada cnotę skromności, sama zrozumie to, jeżeli zechce uważnie przeczytać notatkę w „Baltische Presse“ z dn. 12 lutego br., z której ustęp końcowy w tłumaczeniu podajemy:

> „Co się tyczy samego Zakopanego, zasługuje ono w całej pełni na opinję międzynarodowego letniego i zimowego kurortu. Zachwyca ono swojem położeniem wśród niebotycznych szczytów tatrzańskich. Dostarcza w zupełności dobre warunki pobytu i życia uzdrowiskowego na szeroką skalę. Wiadomem jest, że Zakopane wywarło na wszystkich, bawiących w czasie zawodów zagranicznych gościach — z wyjątkiem Niemców — wrażenie dodatnie.“

Tak piszą obcy.

A swoi kalają własne gniazda „con amore“... Mamy jednak nadzieję, że ten szach Zakopanemu mata nie da — p. Szachówno!

Z Rady Miejskiej.

Dnia 22 bm. odbyło się pełne posiedzenie Rady Miejskiej. Przedmiotem obrad miały być, poza dyskusją nad sprawozdaniem p. burmistrza Winnickiego za miniony trzymiesięczny okres pracy, wnioski uchwalenia szeregu nowych podatków oraz budżetu na rok 1929-1930. Z powodu ogromu materjału, pomimo, iż posiedzenie to trwało do godziny 2-giej w nocy, nie zdołano rozpocząć czytania budżetu, które przełożono na dalszy ciąg posiedzenia dnia 26 b. m.

Ze spraw, poruszonych **w sprawozdaniu**, wyjmujemy najważniejsze: 1. Rada Miejska rozpoczęła starania o uzyskanie szeregu pożyczek na najpilniejsze potrzeby Zakopanego, a to: a) 1,200.000 zł na pokrycie krótkoterminowych długów wekslowych, b) 700.000 zł na dokończenie robót wodociągowych w Jaworzynce i rozszerzenie sieci wodociągowej, c) 600.000 zł na rozbudowę elektrowni, d) 500.000 zł na skanalizowanie Krupówek, e) 500.000 zł na różne mniejsze inwestycje. 2. Założono protest przeciwko zamierzonym projektom wykupienia w centrum Zakopanego paru pensjonatów, celem zamiany ich na domy zdrowia. 3. Rozpoczęto negocjacje z właścicielką hotelu „Stamary“, p. Budziszewską, celem wydzierżawienia tego objektu na tymczasowy Dom Zdrojowy i Turystyczno-Reprezentacyjny. 4. Rozpoczęto układy z właścicielami gruntów pod Krokwią, na których projektuje się urządzenie toru na zawody hippiczne, boiska sportowe, kąpiel rzeczną i t. p.

Nowe podatki. Rada Miejska, po wyczerpującej dyskusji w zrozumieniu konieczności powołania obywatelstwa Zakopanego do wzmożonych ofiar na podniesienie uzdrowiska uchwaliła pięć nowych podatków na rzecz miasta wraz ze statutami: a) 25% dodatek do podatku od nieruchomości, b) podatek od szyldów, wywieszek, szafek, plakatów i t. p. reklam, c) ½% podatek od weksli protestowanych, d) podatek od przedmiotów zbytku.

Ponadto uchwalone zostały statuty, względnie zmiany statutów, do podatków już istniejących, a to: a) podatek od psów, b) podatek od zabaw i widowisk, c) 10% podatek od spadków i darowizn.

Na następnem posiedzeniu będą rozpatrywane wnioski co do podatku od przywożonych koleją towarów w ładunkach całowagonowych i opłat w miejsce świadczeń drogowych oraz preliminarz budżetu na następny rok budżetowy.

Ze Związku Przyjaciół Zakopanego.

Sprawy organizacyjne.

Wobec szybko rozszerzającego się zakresu prac i zadań, przewidzianych ramą działalności Zw. Przyj. Zakopanego, Komitet organizacyjny nie może nadal wykonywać tego wszystkiego, co właściwie powinien robić formalnie wybrany i wyposażony w statutowe uprawnienia Zarząd. Z drugiej strony zapisanych do Związku liczba członków jest dostatecznie wielka, aby móc Związek zorganizować. Wobec tego Komitet organizacyjny postanowił w drugiej połowie kwietnia r. b. zwołać pierwsze Walne organizacyjne zebranie wszystkich członków, na którem zostanie uchwalony statut Związku i wybrana Rada Nadzorcza. Byłoby rzeczą pożądaną, aby przed tem Walnem zebraniem podpisali deklaracje przystąpienia do Związku wszyscy ci, którzy pomimo zamiaru, dotychczas jeszcze formalności tej nie dopełnili i aby tem samem nie utracili wpływu na ukształtowanie się pierwszych władz Związku.

Celem należytego ujęcia i zorganizowania ruchu turystycznego w ciągu roku bieżącego i zapobieżenia niewygodom turystów a również i narzekaniom ich na stosunki w Zakopanem, komitet organ. Zw. Przyj. Zak. na ostatniem posiedzeniu omawiał sprawę jak najszybszego zorganizowania stałego centralnego Biura Informacyjnego, kwaterunkowego i turystycznego w Zakopanem.

Biuro to powstanie w krótkim już czasie. Najprawdopodobniej koncepcja organizacji tego biura będzie polegała na tem, że w skład jego wejdą przedstawiciele istniejących już biur informacyjnych Pol. Tow. Tatrzańskiego, Gremjum właścicieli pensjonatów oraz Zakopiańskiej Spółki Samochodowej. Technicznym kierownikiem tego biura będzie służbowo wydelegowany urzędnik Zarządu Uzdrowiska lub Gminy.

Ruch członków.

W spisie członków, którzy podpisali dawniej deklaracje, opuszczono nazwiska: Dr. Tadeusz Mischke (Zakopane), Stanisław Bohusz-Zończyk (Zakopane).

Przystąpili do Związku w marcu b. r. (wpłacony udział podany w nawiasie): Stan. Buyno (Warszawa), Edward Polak (N. Targ), Tutus Halasowski (Zak.), Dr. Józef Weiel (Warszawa 100'—), Franciszek Kosiński (Zak. 50'—), Henryk Kiejnowski (Zak. 50'—), M. Sochacki (Zak. 20'—), prof. Jan Gwalbert Pawlikowski (Lwów 50'—).

Wpłynęły udziały: 50 zł Dr. H. Karwowski, 50 zł Inż. Ogiński, 50 zł prof. Bol. Cichocki.

Sprawy Wystawy.

Komitet Wystawy zarejestrował dotychczas następujące osoby lub instytucje, które eksponują na Powsz. W. Kr. w Poznaniu w stoisku zakopiańskiem.

1. Zarząd Uzdrowiska. 2. Zarząd Gminy. 3. Sanatorjum Polsk. Zw. Naucz. Szk. Powsz. 4. Sanatorjum „Bratnia Pomoc“. 5. Sanatorjum „Odrodzenie“. 6. Poradnia Przeciwgruźlicza Pol. Czerw. Krzyża. 7. Two „Sokół“. 8 Gimnazjum w „Szarotce“. 9. Spółka Samochodowa. 10. Państwowa Szkoła Koronkarska. 11. Hotel „Bristol“. 12. Pensjonat „Carlton“. 13. Restauracja Trzaski. 14. „Kilim“. 15. S. Sobczak — ceramika. 16. Prof. Bednarz — Gęśliki. 17. Szkoła Przemysłu Drzewnego. 18. Mosz — prac. art.-ślusarska.

P a l ą c a s p r a w a p o p a r c i a f i n a n s o w e g o W y s t a w y drogą dobrowolnych składek idzie dość opornie, wskutek braku zrozumienia własnego interesu i wielkich korzyści, jakie propaganda Zakopanego na P. W. K. przyniesie. Obowiązkiem naszym jest zwrócić uwagę na smutny fakt, że szczególną obojętnością wyróżnia się tubylcza ludność góralska, wśród której przecież znajduje się wielu nawet bardzo bogatych gazdów, którym widać obce jest uczucie wewnętrznego zadowolenia, jakie musi dać spełnienie małego nawet obowiązku obywatelskiego. Może słowa te poskutkują i znajdzie się osoba wpływowa i popularna, która zajmie się zorganizowaniem zbiórki wśród gazdów na cele wystawy.

Lista składek (c. d.) i subwencyj na Wystawę:

1. Bank Podhalański 500 zł.

2. Z Gremjum Właścicieli Pensjonatów, Hoteli i Restauracyj: Rumiński Aleksander 100 zł, „Warszawianka“ 50 zł, „Carlton“ 30 zł, „Radowid“ 30 zł, „Zakrzówek“ 10 zł, „Znicz“ 10 zł, „Wojciechowo“ 10 zł, „Pod Giewontem“ 10 zł, „Biały Dwór“ 10 zł. — Po **5 zł:** Hotel „Wanda“, „Wawel“, „Przystań“, „Poraj“, „Gerlach“, „Stella“, „Bajka“, „Szałas“, „Iwonka“, „Skaut“, Dom Zdrowia Prac. Banku Polskiego, „Ruczaj“, „Wiosna“, „Arwa“, „Poznanianka“, „Krywań“, M. Still, „Eldorado“, „Jaworzynka“, „Zacisze“, „Biały Dom“, „Mirabella“. — „Alinek“ 4 zł. — Po **3 zł:** „Czernichowianka“, „Kresy“, „Marilor“, „Łomnica“, „Szopenówka“, „Litwinka“, „Albion“, „Roztoka“, „Nasza“, „Ermitage“, „Przed5wit“, „Śnieżka“. — Po **2 zł:** „Zawory“, „Paprotka“, „Bożydar“, „Kasztelanka“, „Czerwony Dwór“, „Tatrzański“, „Parnas“, „Dziutka“, „Baszta“, „Kryta“, „Orawa“, „Modrzejów“, „Lotos“, „Irusia“, „Rzymianka“, „Asłanówka“, „Kubinówka“, „Granit“, „Świetlana“, „Krzemień“, „Ostoja“, „Piast“, „Pod Blachą“, „Strzecha“. — Po **1 zł:** „Stochówka“, „Małopolanka“, „Helenka“, „Carmen“, „Siemianówka“, „Mak“, „Gencjana“, „Jurand“, „Kujawanka“, Sanatorjum dra Hawranka, „Wersal“, „Wierchy“, „Adela“, „Biała Róża“, „Ziemiańska“, „Jaśka“ (na Bystrem). Po **1.50** zł: „Kamila“, „Olimp“.

Cele i zadania „Związku Przyjaciół Zakopanego“

Celem Związku będzie: skupienie i popieranie wszelkiego rodzaju inicjatywy i pracy obywatelskiej i społecznej ku zachowaniu i rozwojowi Zakopanego, jako uzdrowiska oraz stacji sportowej i turystycznej.

Zgodnie z powyższym celem Związek będzie miał za zadanie:

1. Propagandę Zakopanego, Tatr i Podhala zapomocą wydawania czasopism, przewodników i t. p. wydawnictw.

2. Utrzymywanie biura informacyjnego i prasowego.

3. Urządzanie odczytów, wystaw, ankiet i t. p.

4. Współdziałanie z władzami państwowemi i samorządowemi.

5. Wznoszenie i utrzymywanie budowli i urządzeń użyteczności publicznej.

6. Organizowanie życia towarzyskiego, sportowego i kulturalnego w Zakopanem.

W sprawie racjonalnej reklamy.

Trudno byłoby nam odpowiedzieć na pytanie, ile Zakopane wydaje rocznie na reklamę wogóle i na propagandę prasowa, w każdym razie mniej niż poświęcać na ten cel powinno. Cyfrowe ujęcie tej kwestji jest narazie niemożliwe, jak w wielu bowiem dziedzinach naszego działania lokalnego, tak i w tej, brak dotąd programowej organizacji. Ze sprawozdań budżetowych Zarządu Uzdrowiska i Gminy wiemy, iż sumy nie są wielkie, i zresztą ciała te z powodu chronicznych niedomagań finansowych są w wydatkach reklamowych bardzo skrępowane.

Przemysł hotelarski, restauracyjny i kąpielowy wydaje na reklamę przypuszczalnie więcej niż władze reprezentacyjne Zakopanego. Pod adresem wszystkich jednakże możemy wyrazić przekonanie, że poważna część wydatkowanych środków pieniężnych mija się z celem reklamy skutecznej i opłacającej się. Jest to wynikiem nieumiejętności wyzyskania najkorzystniejszych możliwości i konjunktur reklamowych i propagandowych, często się zmieniających i nie zawsze łatwo dla poszczególnych interesowanych osób uchwytnych.

W ciągu całego roku Zakopane jest zasypywane wszelkiego rodzaju propozycjami. Dziesiątki akwizytorów odwiedza biura Uzdrowiska i Gminy, kupców i właścicieli pensjonatów, hoteli, restauracji, otrzymując zlecenia na mniej lub więcej kosztowne reklamy dla czasopism, informatorów, prospektów, ksiąg adresowych itp. A czy kto kiedy, udzielając swego finansowego poparcia tym wydawnictwom i licząc przytem na osiągnięcie pewnych korzyści osobistych, wie dokładnie, czy zachęcające do danego ogłoszenia momenty naprawdę istnieją?

Z drugiej strony, jak często w Zakopanem zdarza się, że wyeksploatowane na bezużyteczne wydatki reklamowe firmy i instytucje, odmawiają swego poparcia specjalnie pożytecznej i celowej akcji propagandowej zbiorowej. W obu wypadkach popełniane są błędy, które gospodarczo mszczą się na Zakopanem.

Związek Przyjaciół Zakopanego, którego jedynym celem jest naprawa stosunków w kierunku podniesienia Zakopanego ekonomicznie, zajął się już obecnie powyższą palącą sprawą reklamy i propagandy. Organizacyjne kierownictwo stoiska zakopiańskiego na P. W. K., wydanie prospektu reklamowego w związku z tą wystawą i wznowienie czasopisma „Zakopane" są właśnie pierwszymi przejawami propagandowej działalności Związku. Obecnie z kolei leży przed nim zadanie racjonalnego zorganizowania stałej codziennej reklamy Zakopanego, jako całości, jak również i poszczególnych, bezpośrednio interesowanych instytucyj i jednostek.

Interes jednostki wiąże się tutaj ściśle z interesem całości, dlatego więc panującą, ponieką, w tej dziedzinie anarchję i nieproduktywne trwonienie energji pieniężnej, musimy zastąpić działaniem skoordynowanem, wykluczającem błędy i straty, które w Zakopanem przedstawiają wartość wielu dziesiątek tysięcy rocznie w efektywnych wydatkach reklamowych a wielu miljonów w nieosiągniętym a możliwym do osiągnięcia zwiększeniu napływu pieniędzy do Zakopanego.

Podejmując się przeto spełnienia tego zadania, Związek Przyjaciół Zakopanego zwraca się do ogółu w Zakopanem z apelem i ostrzeżeniem zarazem:

1) ażeby nie udzielano ogłoszeń i subwencyj osobom, wydawnictwom i firmom, które nie uzyskają oficjalnej aprobaty Zw. Prz. Zakopanego (kontrola celowości reklamy),

2) ażeby popierano finansowo wszelkie przedsięwzięcia, mające charakter zbiorowej reklamy i propagandy Zakopanego, jako uzdrowiska i stacji turystyczno-sportowej (wystawa, prospekty, zawody sportowe, propaganda prasowa).

W Zakopanem odtąd nie powinno być miejsca dla marnotrawczej hojności grosza z jednej a dla nierozumnego skąpstwa z drugiej strony, bowiem jedno i drugie mści się na interesach Zakopanego i jego obywateli.

—:-:—

Głosy Gości.

O ochronę nad koniem w Zakopanem.

Zakopane w wielu jeszcze dziedzinach życia nie dorosło do poziomu zachodnich stacyj klimatycznych, aczkolwiek wiele wysiłków łoży w podniesienie stopy cywilizacji.

Do boleśnie „wschodnich" objawów należy barbarzyńskie znęcanie się woźniców nad końmi. Mieszkam na ulicy Sienkiewicza, którą wożą drzewo do papierni w Kuźnicach i często jestem świadkiem scen, budzących oburzenie każdego przyjezdnego. Konie nadmiernie obładowane ciężkiemi klocami drzewa przy najmniejszej pochyłości nie są w stanie ruszyć z miejsca swego ładunku, a gdy w próżnych wysiłkach zrywają pasy uprzęży, woźnica w prawdziwych paroksyzmach złości okłada je razami, mierząc w najboleśniejsze miejsca na podbrzuszu i głowie. — I niewiadomo co większą budzi litość: skatowane zwierzę, czy człowiek dający ohydny obraz okrucieństwa.

Stali mieszkańcy Zakopanego winni zapisywać się gromadnie do Polskiej Ligi Ochrony Zwierząt, której członkowie mają za sobą poparcie i egzekutywę policji. Liga, mająca swą siedzibę w Warszawie, prowadzi skuteczną i ożywioną działalność na terenie stolicy, na prowincję zaś wysyła inspektorów dzielnicowych, prowadzących kontrolę z ramienia Ligi. Zakopane winno się domagać przysłania takiego inspektora: parokrotne pociągnięcie do odpowiedzialności (bicie na podbrzuszu i głowie, tak jak i przeciążenie są sądownie karane) woźnicy położyłoby kres katordze zwierząt.

W obecnych warunkach interwencja przechodnia rzadko jest skuteczna, zaś on sam naraża się na grubijańskie wyzwiska górala. Posterunkowych jest w Zakopanem tak niewielu, iż szukanie ich jest płonne.

Okrucieństwo jest objawem chorej i spaczonej struktury moralnej, zaś akcja, tępiąca jej objawy, jest akcją społeczno-etyczną, tak samo jak zwalczanie każdej innej przestępczości i dlatego zasługuje na podwójną opiekę i poparcie. Kto wie, czy w okrucieństwie nie należy szukać zarodków wielu zbrodni. D. L.

Muzyka u Trzaski.

Zmiana zespołu muzycznego w kawiarni na rogu ul. Kościuszki wywołała u kulturalnej części mieszkańców Zakopanego szczere zadowolenie. Muzyka jego różni się nieco od poprzedniej; jest mniej hałaśliwa, nie przeważają w niej instrumenty, roszczące sobie prawo do miana muzycznych, a wydające wprost dzikie dźwięki. Można teraz przy jej akompanjamencie rozmawiać normalnym głosem, nie czyniąc nadludzkich wysiłków, bez których nie można było być słyszanym przez osobę, siedzącą przy tym samym stoliku. Także i repertuar obecnego zespołu różni się znacznie od poprzedniego, a chociaż w skład jego wchodzą znane jazbandowe kompozycje, nie są one wyłącznym programem produkcyj. Słyszeć można czasem rzeczy ciekawe i ładne o niezaprzeczonej wartości muzycznej. — A przedewszystkiem nie potrzebujemy być już świadkami pornomanji, jawnie propagowanej. Bo inaczej nie można nazwać karczemnych pieśni, pikantnie ilustrowanych odpowiedniemi ruchami przez poprzednich „artystów".

Gdyby właściciel naszej ulubionej kawiarni zechciał ustalić sobie opinję, że w jego lokalu można posłuchać doborowej muzyki, nie zabrakłoby w Zakopanem takich, którzyby go w martwym sezonie trwale popierali.

Jarocy.

Klub Dyskusyjny.

W każdą sobotę wieczorem w lokalu urzędu gminnego przy ul. Krupówki odbywają się zebrania Klubu Dyskusyjnego, istniejącego w Zakopanem od lat trzech pod kierownictwem tymczasowego zarządu.

Celem zebrań są dyskusje na temat wysłuchanych referatów lub odczytów, które wygłaszają zaproszeni prelegenci, członkowie klubu. W pewnych dniach członkowie klubu podejmują dyskusję na tle tematów zagajanych krótko przez prezesa lub jego zastępcę, omawiają aktualne sprawy swego zespołu lub urządzają zebrania towarzyskie.

Tematy referatów i dyskusyj obejmują szeroki zakres zagadnień kulturalno-społecznych, wykluczając bezwzględnie sprawy związane z polityką bieżącą, tak ogólną jak i lokalną. W ten sposób klub może łączyć w swem gronie ludzi wszelkich obozów i zapatrywań.

Udział w zebraniach biorą nie tylko członkowie klubu, lecz i goście przez członków wprowadzeni.

Każdemu z obecnych przysługuje prawo głosu w dyskusji i swobodnego wypowiadania się w ramach przepisów tymczasowego regulaminu. Zebrania bywają nieraz bardzo liczne, a dyskusje nader żywe i gorące.

Aczkolwiek klub nie rości sobie pretensji do działalności społecznej, niemniej jednak czasem z jego łona wychodzące wnioski oblekają się w czyn, wpływając na pożyteczne dla ogółu reformy, lub zapoczątkowując jakąś społeczną akcję.

Jednostki, odczuwające głód pracy społecznej, lub pragnące się podzielić z drugimi swemi myślami, albo tylko usłyszeć cudze poglądy, powinny do tego klubu zaglądać, aby tem zaprzeczyć niesłusznej może opinji o ospałości umysłów mieszkańców Zakopanego. Klub dyskusyjny stara się obecnie o własny lokal, w którym prócz zebrań dyskusyjnych będą się odbywały częściej niż dotychczas i skromne zabawy lub popisy artystyczne dla swoich i gości.

Na tem miejscu będziemy podawali stale sprawozdania z treści referatów, odczytów, dyskusyj, towarzyskich reunionów i innej działalności klubu, aby zaznajomić ogół zakopiański z tokiem pracy tej kulturalnej placówki.

J.

Ze sceny ludowej.

Zgodnie z poglądem silnie uwydatnionym, na ostatniej ankiecie zakopiańskiej w sprawie tworzenia i popierania góralskich zespołów teatralnych, uważamy sobie za miły obowiązek notować wszelkie pozytywne dowody pracy w tej dziedzinie.

Istnieje w Zakopanem amatorskie kółko dramatyczne, prowadzone przez dyr.: pp. W. Krzeptowskiego, W. Kowalskiego i Marję Curusiównę, znaną już z paru napisanych ludowych sztuk scenicznych. Znamy już wystawianą na scenie sztukę tej autorki p. t. „Dwóch głuchych wdowców czyli nieudałe namówiny". Dnia 17 b. m. odegrany został w „Morskiem Oku" obrazek sceniczny „Piłsudski na Podhalu". Role główne wykonali: pp. W. Kowalski, Marja Curusiówna, Błachut Marcin, role dalsze: Stopkówna, Giewontówna, Stela, Krzeptowski Andrzej I, Karpiel Władysław, Krzeptowski Józef i Gąsienica Jan Tomków. Wykonawcy byli szczerze oklaskiwani. Życzyć należy młodym amatorom, aby nie ustawali w pracy nad utrzymaniem kółka i doskonaleniem się w grze. Powinni się znaleźć ludzie zawodowo ukwalifikowani, którzy pracę tę wspomogą swoją wiedzą i doświadczeniem.

Uchylając rąbek tajemnicy, co nam zapewne p. Marja Curusiówna daruje, możemy się podzielić z czytelnikami wiadomością, że w niedługim być może czasie ujrzymy na scenie najnowszą jej sztukę, już ukończoną p. t. „Na Skalnem Podhalu", której treść zaczerpnięta jest z przeżyć Chałubińskiego i Tetmajera na Podhalu.

Kronika.

Sprawy Zakopanego w Krakowie. Dnia 6-go kwietnia b. r. odbędzie się w biurze Dyrektora Robót Publ. posiedzenie Wojewódzkiej Komisji Turystycznej, poświęcone omówieniu sprawy przyjęcia i umieszczenia wycieczek, mających przybyć w r. b. do Woj. Krakowskiego, Krakowa, Zakopanego i t. p. W posiedzeniu tem będą brali udział przedstawiciele Gminy i Zarządu Uzdrowiska w Zakopanem.

—:-:—

Lista przybyłych do dnia 25 marca 1929.

Antoniewiczówna Ludwika, Warszawa, Wrzos.
Apeltowa Natalja, Jednowice, Krupówki, Romanik
Andrzejowska Aleksandra, Okno, San. Naucz.
Adamczewski Mieczysław, Poznań, Bristol.
Adamczewski Tadeusz, Poznań, Bristol.
Andrzejewska Jadwiga, Łódź, Wrzos.
Apenszlak Maksymiljan, Warszawa, Janosik.
Antkowiak Czesław, Poznań, San. Naucz.
Ajdner Pinkas, Pacanów, Ordon.
Antman Maks., Lwów, Belladona.
Andrzejewska Barbara, Litwa, Rzymianka.

Banaszkiewicz Stanisława, Lublin, Cz. Krzyż.
Balicka dr. Zofja, Warszawa, Cz. Krzyż.
Bardzikowa Halina, Łódź, San. Wojsk.
Baranówna Anna, Warszawa, Stamary.
Bąkowska Stefanja, Warszawa, Zagłoba.
Bardna Helena, Przemyśl, San. Wojsk.
Batyła Jan, Lwów, Cz. Krzyż.
Brawer Mojżesz, Dobromil, Bocian.
de Barbaro Jeda, Warszawa, Dom Wycieczk.
Beszczyński Stanisław z r., Katowice, Bristol.
Bełdowska Adela, Łódź, Zakątek.
Bergmanówna aLura, Stanisławów, San. Wojsk.
Bielawska Irena, Warszawa, Pod Niedźwiadkiem.
Bizoniówna Helena, Lwów, Warszawianka.
Białecki Jan, Poznań, Maraton.
Biederman Wiktorja, Łódź, Jurand.
Bielawski dr. Oskar, Gniezno, Stamary.
Bończyk Wincenty, Ruda, Ślązaczka.
Boniecki dr. Aleksy, Kraków, Staszeczkówka.
Bogusz Zygmunt z ż., Warszawa, Stamary.
Bornsztain Róża, Aleksandrów, Trzech Róż.
Brochocka Cecylja, Oslonki, Renaissance.
Brochocka Marja, Lekaszewice, Renaissance.
Bodzoń Józef z r., Zakopane, Janosik.
Bojanowiczowa Bogumiła, Warszawa, Goplana.
Bojarska Sabina, Warszawa, Irusia.
Błoch Beila, Wilno, Janina.
Bogusz Zygmunt z ż., Warszawa, Poznanianka.
Bundykowa Eugenja, Wilno, San. Wojsk.
Bundyk Wacław, Wilno, San. Wojsk.
Buterlewiczowa Konstancja, Grudziądz, San. Woj.
Buyko Tadeusz, Wilno, H. M. Oko.
Budzińska Helena, Łusaków, Rita.
Buczka Aleksandra, Kotlice, Góralka.
Bruno Karol, Czorsztyn, Cz. Krzyż.
Buchweist Gusta, Kraków, Bocian.
Buyko Tadeusz, Wilno, Bohdanówka.
Budzyńska Stefanja, Chodorówka, San. Wojsk.
Brykczyński Roman z ż., Kraków, Kamilla.
Brykowski Alfons, Łódź, Jasna.
Bychowa Serafina, Kopyczyńce, Carlton.
Bystrowska J. z r., Kr. Huta, Żywcz., Marusarz.

Car Bolesław, Warszawa, San. Wojsk.
Cieszyński dr. Ignacy, Kraków, Staszeczkówka.
Ciesielski Kazimierz, Gdańsk, Wawel.
Cynalewska Anna i Witold, Kobylica, Lida.
Cholawo Jan, Mysłowice, Alinek.
Chimiak Zbigniew, Rudki, Cz. Krzyż.
Chaciewicz Wincenty Józef, Lublin, Koziniec 8.
Chmura Antoni, Szopienice, Ślązaczka.
Chmielnik Fajga, Koło, Kościeliska 37.
Chwistek dr. Leon, Kraków, Rzymianka.
Chądzyński Bronisław, Wilno, Poraj.
Chądzyński F. i Z., Wilno, Antałówka, Witkiewicz
Chrzanowski Bohdan, Kraków, Pod Blachą.
Chrzanowska Wanda, Kraków, Pod Blachą.
Czarnuszewicz Michał z ż., Pierzchowice, Marilor.
Czepikówna Stefanja, Warszawa, War. Kasa Chor.
Czaplińska Czesława, Stary Bieruń, Cz. Krzyż.
Czech Marjan z ż., Gołobczyzna, Wrzos.
Czaykowski Mieczysław, Poznań, San. Wojsk.
Czarniecka Zofja, Olkusz, Rzymianka.

Dąbrowski Jan, Poznań, San. Wojsk.
Dee Marjan, Łódź, Jasna.
Depta Henryk, Łódź, Rita.
Dziechciczuk Stanisław, Pilica, Janówka.
Didyk Michał, Lwów, Jaśka.
Domer Gusta, Lwów, Dworek.
Dworzakówna Marja, Zarzecze, Oksza.
Dolanowski Mikołaj, Warszawa, Bristol.
Dudek Piotr, Orzechów, Króle, Zwijacz J.
Durska Trzaska Wanda, Jarosław, San. Wojsk.
Durski Trzaska Zygmunt, Jarosław, San. Wojsk.
Dudek Jan, Zawodzie, Ślązaczka.
Dudzikówna Anna, Kraków, Krupówki 17.
Duwe Fritz, Pomorze, Irusienka.

Elzenberg Wanda, Warszawa, Znicz.
Eisenborn Benjamin, Łódź, Jasło.
Eichhorn Antoni, Warszawa, Gąsienicówka.
Ebel Józef, Wrocław, Granit.
Eber Paweł, Warszawa, Bristol.
Erstaw Wanda, Żyrardów, Kościeliska 39.

Franek Józef, Krywałd, Ślązaczka.
Fleischer Jan, Święciany, Ballada.
Feniger dr. Mirjam, Bochnia, Anastazja.
Feiertag Janina, Łódź, Nasza.
Fendler Marja z c., Kraków, Żychoniówka.
Flisarski Tadeusz, Kraków, Pomoc Bratnia.
Fijałkowska Janina, N. Sącz, San. Wojsk.
Floręcki Zygmunt, Warszawa, Staszeczkówka.
Flum Izaak, Łódź, Jasna.

Gadomski Romuald z ż., Kraków, Gospoda Włócz.
Gałązka Stefan, Zgierz, Jasna.
Głąbikowa Elfryda z s., Katowice, Halka.
Glabizna Jan, Kochłowice, Ślązaczka.
Garstkiewicz Ignacy, Poznań, Bristol.
Grzankowska Irena, Wola Bykowska, Cz. Dwór.
Gaworek Wiktor, Bielsko, San. Wojsk.
Gałuszkiewicz ks. Adam, Kraków, Księżówka.
Gawrońska Cecylja, Gdynia, Łukaszówki 1.
Gawrońska Cecylja, Starogard, Turnia.
Gajda Stanisław, Krążniea, Atlas.
Gerlachowa Jadwiga, Łuków, Renaissance.
Geyer Aleksander, Warszawa, Sanato.
Grzelewska Eugenja, Poznań, Ślimakówka.
Gessner Witold, Warszawa, Wojciechowo.
Ginalska Janina, Warszawa, San. Wojsk.
Gniotowa Jadwiga, Kopyczyńce, Bohdanówka.
Grilak Aron, Łódź, Jasna.
Gierzyńska Jadwiga, Krasiniec, Marilor.
Gliner Borys, Warszawa, Uciecha.
Górecki Paweł, Kr. Huta, Ślązaczka.
Goldberg Lola, Warszawa, Orawa.
Grochowski Stefan, Warszawa, Wrzos.
Grochowski Aleksander z ż., Warszawa, Chata.
Głowacka Apolonja, Śrem, San. Naucz.
Góralewski Jan, Warszawa, War. Kasa Chor.
Goldwasser Róża, Trzebinia, Bocian.
Golbowa Zofja, Mińsk Mazowiecki, San. Naucz.
Grotowski Włodzimierz, Kraków, Bristol.
Grochowalska A., Wielkie Hajduki, Obrochtówka.
Gordziałkowska Hanna, Poznań, Oksza.
Gutowska Kazimiera, Warszawa, San. Wojsk.
Gury dr. Władysałw, Katowice, Versal.
Grudzińska Helena, Warszawa, Zagłoba.
Grzybowski dr. Konst. z ż., Kraków, Jasny Domek.
Hampel Aleksy, Tuchowicze, Stamary.

Hajduk Franciszek, Mysłowice, Ślązaczka.
Haut Henryk, Jarosław, H. M. Oko.
Herschtal Ozjasz, Rzeszów, Bocian.
Heschówna Marja, Poznań, Nina.
Hempel Aleksy, Tuchowicze, Stamary.
Hertz Władysław, Warszawa, Bristol.
Hochhauzer Berta, N. Sącz, Bocian.
Hornof Kazimierz, Kraków, San. Wojsk.
Horak Andrzej, Warszawa, War. Kasa Chor.
Hoch Otto, Łódź, Jasna.
Hurczyn Mieczysław z ż., Wileńskie, Wiosna.

Iwińska Helena, Pińsk, Chata.
Iłowiecka Janina, Katowice, Biały Dworek.
Imborówna Zofja, Jędrzejów, Dom Turyst.

Janikiewicz Stefan, Kraków, Złotogłów.
Jamonttowa Melanja, Lida, Zacisze.
Jaworowski Jerzy, Lublin, Pod M. Boską.
Jarema Antoni, Drohobycz, Bratnia Pomoc.
Jaworowski dr. Stanisław, Kołomyja, San. Wojsk.
Janczewiczowa Zofja, Toruń, San. Wojsk.
Jabłoński Stanisław, Radom, S. U. P.
Janik Marjan, Potok Złoty, Góralka.
Jamiołowa Zofja z c., Kraków, Cieszynianka.
Jankowska Eugenja, Białystok, San. Wojsk.
Jabłońska Ludmiła, Warszawa, Atlas.
Jagodówna Marja, Kopyczyńce, Sorrento.
Jakubowska Jadwiga, Lwów, Kościeliska 7.
Jezierski Włodzimierz, Lublin, Stamary.
Jenike Zygmunt, Kraków, Giewont.
Jelecka Bronisława, Grodno, San. Wojsk.
Jednorowski Władysław, Warszawa, San. Wojsk.
Julska Antonina, Warszawa, Bór.
Judtówna Halina, Albion, Warszawa.
Jużakówna Stanisława, Lwów, Cz. Krzyż.
Juszczyk Józef, Chlewiska, Modrzejów.

Kapuścińska Irena, Warszawa, Cz. Krzyż.
Kalinowski Leon, Gdańsk, Krywań.
Kalinowska Marta, Gdańsk, Krywań.
Krajewski dr. Franciszek, Błozkowa, San. Wojsk.
Kalaga Ignacy, Dąbrowa Górn., Gosp. Włócz.
Kasprzakowa Stanisława, Ostrów, Cz. Krzyż.
Kaleta Stanisław, Chołdowiec, Belladona.
Kasprzycka Marja z s., Warszawa, San. Wojsk.
Karolak Stanisław, Katowice, Ślązaczka.
Kaczmarczyk Jan, Bognina, Ślązaczka.
Knaplewski Zbigniew, Warszawa, Pod Blachą.
Knaflewski Zbigniew, Warszawa, Pod Blachą.
Kawecki Andrzej, Lwów, Liljana.
Kaufmanówna Róża, Kalisz, Helena.
Kawka Edward, Warszawa, San. Wojsk.
Karolec tSefan, Warszawa, San. Wojsk.
Kasztolski Jan, Warszawa, Warszawianka.
Kapłan Dora, Warszawa, Anastazja.
Karasiński Zygmunt, Warszawa, Krupówki 40.
Kataszek Szymon, Warszawa, Krupówki 30.
Kahl Janusz z ż., Warszawa, Łomnica.
Kaczmarkówna Bożena, Poznań, Witkiewicza 5.
Krampel Mania z s., Lwów, Granit.
Keller Adolf, Borek Fałęcki, Warszawianka.
Kleiman Franciszek, Jaworze, Ślązaczka.
Kresch Faiga, Jarosałw, Bocian.
Kinas Józef, Łódź, Chramcówki, Kopytko.
Kizelstajn Estera, Warszawa, Krupówki 35.
Kizler Jan, Warszawa, Cieślówka.
Kilarówna Stefanja, Jedlicze, Tanwia.
Kiwerski Zdzisław, Żydowo, Radowid.
Książyński Jerzy, Dąbrowa, Eldorado.
Kriwenkow Jan, Warszawa, Gencjana.
Kozłowski Józef, Lwów, Radowid.
Kowalewska Apolonja, Warszawa, Cz. Krzyż.
Kokoł Franciszek, Kr. Huta, Ślązaczka.
Konieczny Wawrzyn, Świętochłowice, Ślązaczka.
Komarzewska Janina, Kutno, Bór.
Korfówna Dorota, Warszawa, Gorgona.
Koniorowa Wilhelmina, Poznań, San. Wojsk.
Koterbo Sylwester z ż., Żywczańskie, Galarowski.
Kopankiewicz Janina, Nowogrodzkie, Wojtuś.
Kostiów Marja, Łaszczów, Wojtuś.
Kondek Stanisława, Częstochowa, San. Naucz.
Koczorowska Bronisława, Gołacz, Modrzejów.
Kostakowa Marja, Warszawa, Cz. Krzyż.
Kozłowiczówna Halina, Paczewo, Cz. Krzyż.
Kosowski Jan, Warszawa, Cieślówka.
Komorowski Franciszek, Różanypol, Księżówka.
Kłosowska Jadwiga, Wilno, Kasztelanka.
Korgul Stefan, Przemyśl, San. Wojsk.
Köhlerówna Eugenja, Biała, Walówka.
Kłosowska Helena, Kraków, Cz. Krzyż.
Komusińska Helena, Stanisławów, San. Wojsk.
Korbamnowa Z., Śniatyn, San. Wojsk.
Kołakowska S., Warszawa, Pardołówka, d. Hyca.
Konopczyńska Jadwiga z r., Kraków, Skoczyska.
Krowinkow Jan, Warszawa, Gencjana.
Korzunówna Wanda, Warszawa, Obrochtówka.
Kozik Ludwik, Katowice, H. M. Oko.
Kołel Aleksander, Kraków, Orawianka.
Kondracka Janina, Białystok, Oksza.
Koprowski Leon, Warszawa, Maraton.
Kłopotawska Wanda, Pułtusk, Atlas.
Kubicki Jan, Kraków, Kamienieć 989.
Kucharska Marja, Warszawa, Cz. Krzyż.
Kubinowa Zofja, Warszawa, San. Wojsk.
Krupowczykowa Wład., Warszawa, San. Wojsk.
Kruszewska Marta, Łuków, Wojtuś.
Kubikówna Felicja, Łódź, S. U. P.
Kuźnicka Regina, Włodz. Wołyński, Znicz.
Kujawska Stanisława, Lechowo, Wojciechowo.
Kuca Kazimierz, Suwałki, San. Wojsk.
Kupferberg Rachela, Tustanowice, Skibówki 17.
Kulczycka Karolina z c., Toruń, Cicha.
Krukowski Tadeusz, Milanówek, Wawel.
Kuchciński Władysław, Katowice, Gewont.
Kurecska Janina, Kamieniec, San. Wojsk.
Krzysztofiński Stanisław, Warszawa, Cz. Krzyż.
Krzycki Stefan, Poznań, Krakowianka.

Lewandowska P., Katowice, Bristol.
Lewittoux Wanda, Warszawa, San. Wojsk.
Leng Władysława, Łódź, Zakątek.
Lepiorz Antoni, Katowice, Ślązaczka.
Leman Wilhelm z ż., Warszawa, Baszta.
Leszczyńska Irena, Warszawa, Oksza.
Lebiedziewicz Jan, Denekały, San. Wojskowe.
Lewandowska Helena, Załubice, Pod Gubałówką.
Lichtman Leon, Dobromil, H. M. Oko.
Liberadzka Lila, Warszawa, Baszta.
Linowska Józefa, Smogoszów, Płomień.
Lipińska Ludwika z c., Kraków, Radowid.
Liss Helena, Łódź, Janina.
Lindcher Rudolf, Żywiec, Belladona.
Lubiak Antoni, Warszawa, San. Wojsk.
Łusakowski J. z ż., Warszawa, Sienkiewiczówka.
Łajak Mieczysław, Bielsko, San. Wojsk.
Łęgowska Teresa, Warszawa, Oaza.
Łapicki Stefan, Grudziądz, San. Wojsk.

Madeyska Eleonora, Warszawa, San. Wojsk.
Mazurkiewicz Tomasz, Września, San. Wojsk.
Marciniak Józef, Łódź, Jasna.
Mallyowa Józefa i Alfred, Chorostków, San. Naucz.
Maciszewska Marja, Warszawa, Lipowy Dwór.
Magdziarz Władysław, Rzeszów, San. Wojsk.
Mamont Michał, Warszawa, Piotrkowianka.
Malinowska Łucja, Warszawa, Piotrkowianka.
Majchrzak Walenty, Marklowice, Cieszynianka.
Malczewski Mieczysław, Warszawa, Orla.
Majewski Jan, Łódź, Jasna.
Macios Ignacy, Kraków, Jasna Pani.
Malinowska Eliza z r., Warszawa, Dom Liberaka.
Maysner Róża, Warszawa, Warszawianka.
Matuszewska Zofja, Strzegowo, San. Naucz.
Małkowski Bronisław, Pruszków, Grunwald.
Marzec Jan, Krzyszkowice, Grunwald.
Malonowski Stefan, Kobryń, Cz. Krzyż.
Meciszewska Marja, Warszawa, Lipowy Dwór.
Mikulski Franciszek, W. Hajduki, Ślązaczka.
Miszczak Wacław, Warszawa, Renaisance.
Mińska Jadwiga, Warszawa, San. Wojsk.
Michrowiczowa Marja, Wilno, San. Wojsk.
Mienicki Piotr, Biedrusk, San. Wojsk.
Mikulik Jerzy, Poznań, San. Wojsk.
Michalowska Marja, Warszawa, Oaza.
Mikołajczak Wojciech, Katowice, Ślązaczka.
Michelowa Janina, Złoczów, San. Wojsk.
Michel Leon, Złoczów, San. Wojsk.
Mielczarkówna Helena, Jaksice, Złotogłów.
Mrozińska Marja, Warszawa, Renaissance.
Modlibórski Franciszek, Krotoszyn, Sanitas.
Modlibowski Franciszek, Krotoszyn, dr. Hawranek
Morzycki Szczęsny, Będzin, Wybrana.
Muthówna Stanisława, Poznań, Złotogłów.
Müller Edwin, Konin, Ruczaj.
Mrycowa Wanda, Warszawa, Skibówki 7.

Naleszkiewicz Irena, Biała Podl., San. Naucz.
Nazarowa Henryka, Stanisławów, San. Naucz.
Nazarewicz Mieczysław, Modlin, San. Wojsk.
Nalewkiewicz Irena, Biała Podl., Pod Blachą.
Naumann Wacław, Warszawa, Halina, Bystre.
Netterówna Aniela, Kępno, Cz. Krzyż.
Neuman Klara z c., Łódź, Żychoniówka.
Nikodem Franciszek, Piotrowice, Ślązaczka.
Niedźwiedzińska Anna, Łódź, Odrodzenie.
Niegolewski Maciej, Niegolew, Marilor.
Nieman Małgorzata, Lipsk, Bristol.
Niemkiewicz Janina, Brzozów, Tanwia.
Niewiadomska Zofja, Warszawa, Wojciechowo.
Nowak Jan, Wilno, San. Wojskowe.
Nowaczek Stefan z ż., Warszawa, Arwa.
Nowakówna Helena, Kielce, Japonka.
Nyiryłówna Emilja, Kraków, Rzymianka.

Offinowska Alicja, Warszawa, Mała.
Ostafińska Aniela, Warszawa, Pod Niedźwiadkiem
Olejnik Wilhelm, Międzyrzecz, Ślązaczka.
Oleksik Władysław, Dęblin, San. Wojsk.
Oppen Stanisł., Niemczewo, Szkolna, A. Gąsienica.
Ostrowski Jan, Chełm, San. Wojsk.
Oreńska Jadwiga, Warszawa, Bohdanówka.
Olszewska Marja, Gostynin.
Olbrychski Fr., Kraków, Mała.

Pawelska Wacława, Grodziec, Jerzewo.
Pająk Karol, Katowice, Ślązaczka.
Praczyński Aleksander, Kraków, Sport.
Pawelski Bogdan, Grodziec, Jerzewo.
Palusiak Józef, Warszawa, Stasek.
Prawerowa Aurgeja, Będzin, Ordon.
Palmer Zofja, Lwów, Ordon.

Pawłowski dr. Ferdynad, Cz. Dunajec, Cz. Krzyż.
Patoczkowa Janina, Warszawa, San. Wojsk.
Płasińska Stefanja, Oświęcim, Cieszynianka.
Paradowski Franciszek, Tczew, Cz. Krzyż.
Pawłowski dr. Kazimierz, Wilno, H. M. Oko.
Plater Zygmunt, Białaczów, Żychoniówka.
Pazio Czesław, Warszawa, War. Kasa Chor.
Pęczalska Cezaryna, Biała Podl., Pod Blachą.
Peschlowa Ida, Lwów, Leśniakówka.
Pęczalska Bronisława, Kazim. Wielki, Smereków.
Pfeffer Bogusław z ż., Warszawa, Dziudka.
Pielawski Kazimierz, Katowice, Leśniakówka.
Piwarska Marja, Kraków, Czernichowianka.
Piotrowska Józefa, Grodno, Dom Turystyczny.
Piekarska Halina, Warszawa, Bór.
Piotrowska Amelja, Warszawa, San. Wojsk.
Piątek Antoni, Łódź, Wojtuś.
Pilzerowa Helena, Kraków, Anastazja.
Piekarska Zofja z c., Lida, Radowid.
Piesowiczowa Janina, Baranowicze, Goplana.
Pszonaka Helena, Warszawa, Cz. Krzyż.
Prozorowa Zofja, Bydgoszcz, Parnas.
Półkoszek Mieczysł., Warszawa, War. Kasa Chor.
Proczkowska Stanisława, Lwów, Cz. Krzyż.
Podkuliński Darjusz, Ostrów, San. Wojsk.
Polita Franciszek, Poznań, San. Wojsk.
Podstawska Leokadja, Warszawa, Dom Turyst.
Poradowski Franciszek, Tczew, Cz. Krzyż.
Porzezińska Irena, Warszawa, Warszawska Kasa Ch.
Puszczałowska Franciszka, Warszawa, San. Wojsk.
Puchalski Zygmunt, Warszawa, San. Wojsk.
Pruss Leon, Poznań, San. Wojsk.
Przybyłowska Helena, Łódź, Zakątek.
Przybyłowa Ludwika, Katowice, Ślązaczka.
Przyborowska Władysława, Zawiercie, Smereków.
Przywieczerska Janina, Wilkowiec, Ciągłówka, Fr. Zwijacz.
Pyrczekówna Krystyna, Król. Huta, Gordona.
Przyborowski Józef, Kraków, Cz. Dwór.
Przywieczerska Janina, Wilkowiec, San. Naucz.

Raczyńska Jadwiga z syn., Warszawa, Litwinka.
Ratyńska Joanna z rodz., Warszawa, Renaissance.
Raganowiczówna Walerja, Lwów, Cz. Krzyż.
Raczyński Kazimierz, Warszawa, Litwinka.
Radwanowa Helena, Łuczyce, Radowid.
Ratajczykówna Eugenja, Piotrków, Bohdanówka.
Rakower Regina, Kraków, Ucieczka.
Radoska Nana, Warszawa, Znicz.
Raczyńska Marja, Poznań, Żywczańskie, Galarowski.
Rarysowa Helena, Kraków, San. Naucz.
Rachwalik Józef, Kryspinów, San. Naucz.
Raj Mieczysława, Gniezno, San. Naucz.
Rafiński Maksymiljan, Grudziądz, San. Naucz.
Raciborowska Władysława, Beresteczko, Turnia.
Radwańska Stanisława, Kraków, Przystań.
Rzeszótko Marjan, Kozieniec, San. Naucz.
Reimers Wacława, Warszawa, Smereków.
Rębalska Marja, Warszawa, Radowid.
Rejman Władysław z m., Lwów, Warsz. Kasa Chor.
Reiss Jerzy z ż., Lwów, Pod Blachą.
Reich Rozalja z c., Biała, Hot. M. Oko.
Rzewuski Stanisław, Wola Skawińska, Ostoja.
Rev Rica, Warszawa, Radowid.
Ręczlewski Bohdan, Warszawa, Cz. Krzyż.
Rindfleisz Ajzyk, Warszawa, Janosik.
Rożkowska Katarzyna, Warszawa, Bristol.
Rozwadowska Urszula, Kraków, Biały Dom.
Rosner Mateusz, Lwów, Maraton.
Rotbard Józef, Katowice, H. M. Oko.
Rossbach Markus, Wieliczka, Świt.
Ropska Marja, Kraków, Kamieniec 989.
Rogalska Olga, Warszawa, San. Naucz.
Różańska Wanda, Warszawa, Renaissance.
Rosiński Zygmunt, Poznań, Cz. Krzyż.
Rutkowska Regina, Działdów, Parnas.
Rudzik Romuald, Dubienko, San. Naucz.
Rudziński Teodor, Gdynia, San. Wojsk.
Rutkowski Mieczysław, Łódź, Odrodzenie.
Ryczan Józef, Krasiczyn, Bristol.
Rychterowa Helena, Białystok, Sienkiewiczówka.
Rytka Stanisława, Warszawa, Warszawianka.
Ryszkiewicz Wilhelm, Nieśwież, Bór.
Rybicki Andrzej, Lwów, Bristol.

Sapiecha Adam, Oświęcim, Bristol.
Sabałowski dr. Antoni, Lwów, H. M. Oko.
Sadowska Zofja, Wilno, Bohdanówka.
Sasińska Irena, Włoszczowa, San. Naucz.
Sałapa Piotr, Warszawa, Bratnia Pomoc.
Sarnecka Helena, Szpotal Górny, Łubień.
Sawarynowa Marja, Lwów, Irusia.
Skraszyna Jadwiga, Gdańsk, Oaza.
Skarzeńska Kazimiera z syn., Kraków, Wojciechowo.
Sabbówna Helena, Włodzimierz Wol., Odrodzenie.
Sawczyński Michał z ż., Nowesioło, Kościeliska 67.
Sadowska Zofja, Wilno, Zacisze.
Skąpska Halina, Kraków, Krywań.
Średnicka Olga, Szubin, Koliba.
Srzednicka Marja, Warszawa, Płomień.
Serwetnik Emilja, Zagłoba.
Seytel Tadeusz, Poznań, Bratnia Pomoc.
Severin Ludwik, Kraków, Radowid.
Senkowski Stanisław, Przemyśl, San. Wojsk.
Serwetnikowa Emilja, Kostopol, Silva.
Seidner dr. Wilhelm, Katowice, H. M. Oko.
Seifertówna Jadwiga, Kraków, Radowid.
Świętochowski Aureli, Warszawa, H. M. Oko.
Spiegelglas B., Paryż, Marilor.
Świerczek Alfons, Wilkowiec, Ślązaczka.
Świecka Wanda, Kielce, Wojciechowo.
Siedlecki Edmund, Lublin, Lotos.
Sikorska Kazimiera, Poznań, Cz. Krzyż.
Siedlecka Jadwiga, Gąbin, Cz. Krzyż.
Świerzewska Józefa, Warszawa, Warsz. Kasa Chor.
Sieczyńska Antonina, Warszawa, Pomorze.
Świtalska Regina, Nieszawa, San. Naucz.
Solecka Janina, Kraków, Hajduczek.
Skoczylasowa Joanna, Krotoszyn, Olimp.
Sokolicki Jan z ż., Warszawa, Warszawianka.
Sroczyńska Krystyna, Warszawa, Ustronie.
Sobolewska Stanisława, Ługaszowice, Siemianówka.
Smoleńska Władysława, Warszawa, Albatros.
Słoniński Józef, Pomorze, Lalka.
Swoboda Teodor, Katowice, Ślązaczka.
Słomka Tadeusz, Ostrów, Bank Polski.
Sosnowski Wacław, Kalisz, San. Wojsk.
Sokołowska Alicja, Warszawa, Płomień.
Smołka Eufemja, Warszawa, Cz. Krzyż.
Sokołowski dr. Łucjan, Poznań, Bank Polski.
Skurzewski Piotr, Poznań, Bristol.
Skudlik Jerzy, Krywałd, Ślązaczka.
Sumorowska Stanisława, Łódź, Zakątek.
Skudro Wanda, Warszawa, Leśniczanka.
Skudro Leonard, Warszawa, San. Wojsk.
Surdykowska Janina, Warszawa, Kubinówka.
Sypniewska Aleksandra, Warszawa, Biały Dom.
Schniedlerowa Anna, Przemyśl, Strzecha.
Szułdrzyńska Zofja, Sierniki, Lipowy Dwór.
Szyfmanówna Ewa, Kraków, Carlton.
Szczutowski Aleksander, Warszawa, Orla.
Szajntal Gutia, Będzin, Sierotka.
Szuch Anastazja, Łódź, Zakątek.
Szyszko dr. Michał z syn., Kraków, Staszeczkówka.
Szmit Józef, Dąbr. Górn., H. M. Oko.
Schönberg Róża, Sucha, Dworek.
Szewczykówna Bronisława, Libertów, Mołodów.
Sznozkoff Aleksander, Grudziądz, H. M. Oko.
Szypulska Helena, Kraków, Bank Polski.
Sznarowska Eugenja, Warszawa, Kmicic.
Szewczykówna Zofja, Kraków, Ślimakówka.
Szefferowa Helena, Warszawa, San. Wojsk.
Szczęsny Ign. i Marja, Mur. Goślina, Borek.
Szaładajewski Izrael, Łódź, Jasna.
Szatkowa Irma, Katowice, Cieszynianka.
Szablewski Stefan, Warszawa, Siemianówka.
Schmidt Juljan, Lwów, Helenka.
Schorr Maurycy, Lwów, Dworek.
Schulz Marja, Poznań, San. Wojsk.
Szymkowiak Wojciech, Kalisz, San. Wojsk.
Szyllingowa dr. Zofja, Modlin, San. Wojsk.
Szynawa Augustyn, Król. Huta, Ślązaczka.
Szamrek Jan, Gdynia, Polesie.
Szpilman Ludwik, Lublin, Janosik.
Szafkowska Marja, Warszawa, Oksza.
Schneidrowa Matylda, Kraków, Halka.
Szychowska Irena, Poznań, San. Wojsk.
Szopińska Wanda, Warszaw, San. Wojsk.
Szrajer Henryk, Kalisz, Wierchy.
Szwedzińska Wacława, Warszawa, S. U. P.
Szarasówna A., Turek, S. U. P.
Szajkowski Wiktor, Sokołów, San. Naucz.
Szinagel Artur, Kraków, Halszka.
Schützer Wilhelm, Katowice, H. M. Oko.
Szwugowa Janina, Warszawa, Janka.
Szrajer Henryk, Kalisz, Wierchy.
Szpunar Mieczysław, Tarnopol, Cz. Krzyż.
Szuchowa Stefanja z r., Warszawa, Wojciechowo.
Straszewski Michał, Kanada, Bagatela.
Strążyski Edmund, Warszawa, Dom Wycieczk.
Steinhagen Karol, Kieleckie, Warszawianka.
Starnawska Janina, Kutno, Świetlana.
Strycharska Stanisława, Kraków, Hajduczek.
Stankiewicz Aleks., Warszawa, San. Wojsk.
Starkówna Marja, Warszawa, San. Wojsk.
Sterkowicz Stefan, Świecie, San. Wojsk.
Staroń Marcin, Raczyce, Siemianówka.
Stonawski Józef, Radlin, Ślązaczka.
Stępkowska Walerja, Sanok, San. Wojsk.
Stolarczyk Stanisław, Nieśwież, San. Wojsk.
Stanisłowiczowa Helena, Leszno, San. Wojsk.
Štypułkowska Walentyna, Łazy, Sorrento.
Sterkel Konstancja, Lwów, Bristol.
Starzewski Leonard, Warszawa, Cyganeczka.
Steuer Franciszka, Zawoj, Biała Róża.

Taube Jadwiga z s., Lwów, Bristol.
Taube dr. Adolf, Lwów, Bristol.
Trzaska Durska Wanda, Jarosław, San. Wojsk.
Taczanowska Stanisława, Warszawa, Rita.
Trzaska Durski Zygm., Jarosław, San. Wojsk.
Taraj Piotr, Rudki, Cz. Krzyż.
Tenenbaum Marja i Helena, Lwów, Curuśka.
Temler Ludwik, Warszawa, Radowid.
Thems Franciszek, Bydgoszcz, Tanwia.
Tittenbrun Barbara, Drykerów, Dzidka.
Tobiasz Józef, Nieszawa, San. Naucz.
Torbińska Felicja i Wojciech, Poznań, Błękitna.
Tonicki Daniel, Zakopane, Gładkie, Sobański.
Tomik Stanisław, Kraków, Szałas.
Tomczykówna Eugenja, Łódź, Helenka.
Torbiński Felicja i Wojciech, Poznań, Lida.
Tomczykówna Eugenja, Łódź, Cz. Krzyż.
Truskolaska Irena, Warszawa, Leśniczanka.

Uklejowa Helena, Chełm, Baszta.
Uznański Eustachy z c., Rokitnica, Stamary.

Vogtman Jan, Warszawa, H. M. Oko.

Waserman Juljan, Warszawa, Bristol.
Wahlman Alicja, Łódź, Ustup Agn. Gut..
Waśniewska Emilja, Smolechowo, Radowid.
Warenhaupt dr. Jan, Kraków, H. M. Oko.
Waltner Franciszek, Kraków, Wawel.
Wasilewski Joachim, Lubartów, San. Wojsk.
Wajs Mieczysław, Kozielsk, Marilor.
Waniek Franciszek z ż., Giszowiec, Oaza.
Wągrodzki Stefan, Warszawa, Warsz. Kasa Chor.
Węglarska Bogumiła, Cisów, San. Naucz.
Wenclowa Halina, Warszawa, S. U. P.
Weid Anna, Rzeszów, Kasprusie 11.
Weichmann udwik, Oborniki, Małopolanka.
Węgielska Stanisława, Warszawa, Warsz. Kasa Ch.
Węglarny Ludwik, Katowice, Cieszynianka.
Wężak Józef, Lwów, H. M. Oko.
Wernik Władysław, Warszawa, Wawel.
West Frank, Proszowa, Cz. Krzyż.
Witkowska Walerja, Warszawa, Biała Róża.
Wiśniewska Kieresant Julja, Warszawa, Dziutka.
Wilczyńska Julja, Środborów, Carlton.
Wierzbicka Marja i Jurek, Warszawa, Parnas.
Witkowska Jadwiga, Słonic, San. Naucz.
Witkowska Wanda, Poznań, San. Naucz.
Winiarzowa Helena, Kraków, Poznanianka.
Winarzówna Jadwiga, Poznań, Rena.
Wiśniewski Józef, Kraków, Rzymianka.
Wiśniewska Leokadja, Bydgoszcz, Cz. Krzyż.
Więckowska Halina z rodz., Warszawa, Krupówki 84.
Witkowska Janina, Warszawa, San. Wojsk.
Widełowa Józefa, Rybnik, San. Wojsk.
Winiarska Marja, Warszawa, San. Wojsk.
Wiśniewska Zofja, Piastowo, Baranówka.
Wilner Aron, Pinczów, Janosik.
Wisnitzer Tośka, Kraków, Halka.
Wiszniewska milja, Udrycze, San. Naucz.
Wierzba Juljan, Będzin, Rzymianka.
Wilczak Tomasz, Poznań, Cz. Krzyż.
Wollman Henia, Łódź, Granit.
Wojtanowicz Zygmunt, Jarosław, Pod Gubałówką.
Wojciechowska Stanisława, Poznań, San. Naucz.
Wróblewski dr. Wincenty, Kraków, Poraj.
Wołowski Zygmunt, Warszawa, Radowid.
Wośko Wawrzyniec, Katowice, Ślązaczka.
Wołoszyński Tadeusz, k. Trembowli, Ślimakówka.
Wojakowska Stefanja, Lwów, Radowid.
Wollschlager Roman, Grudziadz, San. Wojsk.
Wojciechowska Anna, Warszawa, Warszawianka.
Wotrasch Bedzich, Czechosłowacja, Strzecha.
Wojciechowska Janina, Warszawa, San. Wojsk.
Woźniakowski Marjan, Kocmyrzów, Bristol.
Wołowicz Jan, Słonim, San. Wojsk.
Wróblewska Walerja, Kołomyja, Odrodzenie.
Wolski Stanisław, Poznań, Nasza.
Wyród dr. Jan, Kraków, Sport.
Wyrzykowska Stanisława, Warszawa, S. U. P.
Wysocka Bronisława, Warszawa, Ślimakówka.
Wysocka Wanda, Druskieniki, San. Wojsk.
Wygrzywalski Ludwik, Kraków, Gewont.
Wyszomirska Otylja, Brwinów, San. Wojsk.
Wyganowska Stefanja, Warszawa, Świetlana.
Wyhonowska Lidja, Ostrów, San. Wojsk.
Wyżykowska Zofja, Dynów, San. Naucz.

Załuska Józef, Warszawa, Krakowianka.
Zając Pesa, Łódź, Zakątek.
Zaworski Stefan, Poznań, Curuśka.
Zakrzewska Kazimiera, Warszawa, Japonka.
Zaczyński Eugenjusz, Warszawa, Staszeczkówka.
Zaleski Juljusz, Warszawa, H. M. Oko.
Zaydonowa Zuzanna, Zebrzydowice, Storczyk.
Zadębski Feliks, Mierzwin, Ciągłówka, Brzega.
Zakrzewska Natalja, Staw, Radowid.
Zagórski Juljan, Poznań, San. Wojsk.
Zawisza Jadwiga, Wieluń, San. Wojsk.
Zabawska Helena, Brzeżany, San. Wojsk.
Zganiacz Franciszek, Tychy, Ślązaczka.
Zaręba Antoni, Łódź, San. Wojsk.
Zalas Stanisław, Chołojów, Siemianówka.
Zalas Marja, Chołojów, Siemianówka.
Zahler Lina, Gniezno, Świt.
Zaniewicz Antoni, Kleparów, Cz. Krzyż.
Zdebski Władysław, Lwów, Cz. Krzyż.
Zerman Stanisław z ż., Warszawa, Zawory.
Zdebska Marja, Lwów, San. Wojsk.
Ziembicka Jadwiga z rodz., Dubno, św. Urszuli.
Ziółkowska Janina, Kalisz, Wiosna.
Ziobrowski Ludwik, Wilno, Stamary.
Ziomkówna Marja, Warszawa, Marilor.
Ziembińska Anna, Warszawa, Marilor.
Zwoliński Franciszek, Kielce, Krywań.
Zdunkiewicz Romana, Warszawa, Krupówki 84.
Zylberman Leopold, Warszawa, Marilor.
Zbyszyńska Irena, Brześć n/B., San. Wojsk.
Zylbergold Abram, Warszawa, War. Kasa Chorych.

Żurawska Irena, Lwów, Notre Dame.
Żuk Władysław, Katowice, Bank Polski.
Żurawska Irena, Lwów, Kmicic.
Żakowa Paulina, Kamień, Blanka.
Żołyka Andrzej, Rybnik, Ślązaczka.
Żeleński Stefan z ż., Kraków, Radowid.
Żurakowska Zofja, Warszawa, Ruczaj.
Żelazny Mieczysław, Warszawa, Janosik.
Żółtowski Andrzej, Mszczyczyn, Bożydar.

Bagieński Edward, Rembertów, San. Wojsk.
Bajer Władysław, Czemeśna, S. U. P.
Bednarz Michał, Kamień, Belladona.
Berezowa Zofja, Warszawa, Renaissance.
Brożkowa Jadwiga, Skierniewice, San. Wojsk.
Budzyńska Marja z rodz., Litwa, Przystań.

Cyryńska Marja, Baranowicze, Dworek.
Czyż Bonifacy, Sosnowiec, Helenka.

Daniel Józef, S. Sącz, San. Wojsk.
Dobrowolska Natalja, Ostróg, San. Wojsk.
Dużyk Tadeusz, Kraków, Bratnia Pomoc.
Drzystkowa Stanisława, Lublin, San. Wojsk.

Einhorn Dawid, Przemyśl, Wierchy.

Fieldorfowa Helena, Warszawa, San. Wojsk.

Grzelewska Eugenja, Poznań, Ślimakówka.
Grosicki Kazimierz, Warszawa, Kuźnice, Szkoła.
Gorgolewska Jaeina, Gniezno, San. Naucz.
Glut Marjan, Rybnik, San. Wojsk.

Helm Szczepan, Poznań, Cz. Krzyż.
Heldowska Zofja, Kraków, S. U. P.

Jabłońska Jadwiga, Kowalewo, Przystań.
Juzwowa Marja, Katowice, Cieszynianka.

Krannerwetter Alojzy, Jarosław, San. Wojsk.
Kępiński Józef, Warszawa, San. Wojsk.
Kriegel Herman, Drohobycz, Janina.
Kierkusiowa Janina, Przedbórz, Otok.
Klika Jarosław, Praga, Złotogłów.
Kimuczyński Jan, Warszawa, Kryta i Cyganka.
Kwiatkowski Geliks, Ostrowiec, Kryta i Cyganka.
Kohutek Ludwik, Wilno, Dom Wycieczk.

Kownacka Ł., Warszawa, Antołówka, Średniawowa.
Królikowska Wiesława, Warszawa, Antołówka, Średniawowa.
Kot Wiktor, Ostrowiec, Kryta i Cyganka.
Kuligowa Henryka, Kraków, San. Wojsk.

Lipski Tadeusz, Warszawa, San. Wojsk.
Libertowa Jadwiga, Zgierz, San. Naucz.
Liban Bronisława, Kraków, H. M. Oko.
Loterstein Halina, Równe, Wacława.
Lotówna Marja, Warszawa, Sędziówka.

Łuczyńska Natalja, Kielce, San. Wojsk.
Łodyńska Irena z c., Warszawa, Alfa.

Malikowa Kamila, Katowice, Cieszynianka.
Markiewicz Eleonora, Warszawa, Mała.
Mazur Kazimierz, Ostrowiec, Kryta i Cyganka.
Maciejowski Stanisław, Kruszwica, H. M. Oko.
Michrowiczowa Michalina, Warszawa, San. Wojsk.
Michniewicz Marja, Kraków, S. U. P.
Michalski Tadeusz, Warszawa, Gewont.
Mrózek Karol, Wilno, Dom Wycieczkowy.
Młynarczyk Wacław, Pabjanice, Kryta i Cyganka.

Niewiarowski Stanisław, Warszawa, San. Wojsk.
Nowacka Wiktorja, Wawel.

Orłowski Stefan, Modlin, San. Wojsk.
Ostrowski Janusz, Warszawa, War. Kasa Chor.
Ochrymowicz Janina, Laszki, San. Naucz.

Pasturczak Janusz, Włocławek, San. Wojsk.
Pawłoska Boż., Warszawa, Gewont.
Piszczekowa Kazim., Warszawa, Pod Gubałówką.
Piętka Stefanja, Ostrowiec, Kryta i Cyganka.
Potjens T., Poznań, Wacława.
Pogorzelska Anna z syn., Warszawa, Przystań.

Romańska Marta, Bydgoszcz, Szałas.
Rudawska Jadwiga, Mikołów, San. Naucz.
Rychel Adam, Kolbuszowa, Siemianówka.

Saska Wacława, Warszawa, Renaissance.
Sajdera Józef, Poznańskie, Złotogłów.
Serafin Jan, Podowile, San. Wojsk.
Szyszko Radosław, Słonim, San. Wojsk.
Szyszeja Mikołaj, Augustów, San. Naucz.
Schulz Leon, Lwów, Dworek.
Schneider Fewel, Kraków, Dworek.
Schloss dr. Wilhelm, Wiedeń, H. M. Oko.
Szarzyński Antoni z ż., Gniezno, H. M. Oko.
Szczawińska Marja, Lublin, San. Wojsk.
Starzecka Helena, Lwów, Alinek.
Strzegocki Czesław, Katowice, Przystań.
Tomorowiczowa Marja, Warszawa, Renaissance.

Ungeheuer Aniela, Lwów, San. Wojsk.

Walcowa Janina, Ostrowiec, Kryta i Cyganka.
Wachowicz Andrzej, Częstochowa, San. Wojsk.
Wolanek Erwin, Wilno, San. Wojsk.
Wróblewski Leon, Dobrotwór, Siemianówka.
Wojtyniak Karol, Pabjanice, Kryta i Cyganka.
Wójcicka Henryka, Piaseczno, San. Wojsk.
Wnukowa Karolina, Lublin, San. Wojsk.

Zachmost Marta, Pabjanice, Kryta i Cyganka.
Zdebski Juljan, Lwów, San. Wojsk.
Zieliński Jan, Grudziądz, San. Wojsk.
Zieger Roman, Bielsko, Janina.
Żbikowski Kazimierz, Ostrołęka, Odrodzenie.

Augenblick dr. Ryszard z ż., Kraków, Strzecha.
Alfus Maksymiljan, Bielsko, Carlton.

Brandówna Jadwiga, Kraków, Biały Dom.
Baranówna Anna, Warszawa, Cz. Krzyż.
Balówna Jadwiga, Krościenko, San. Naucz.
Barański Tadeusz, Brześć, Dom Turyst.
Bogda Marja, Warszawa, Zamieć.

Ciołek Marek, Łódź, Jasna.
Cyankiewicz Lidja, Puławy, San. Naucz.
Chowaniec Karol, Białystok, Bank Polski.
Chmielikowska Kamilla, Katoiwce, Przystań.
Chlebowski Georg, Mor. Ostrawa, H. M. Oko.

Dragu dr. Jan z ż., Warszawa, Bristol.
Dąbrowska Wanda, Białystok, Parnas.
Drabińska Aleksandra, Warszawa, Modrzejów.
Dembiński Włodzim., Piotrków, Pomoc Bratnia.
Dziewoński Jan, Raciborsko, San. Naucz.

Eksztein Irena, Lwów, Bajka.
Eizenbett Henryk, Warszawa, Marilor.
Ehrmanowa Lusia, Przemyśl, Biały Dom.

Fąfrowiczowa Zofja z s., Kraków, Nowotarska.
Freyówna Henryka, Dziewin, San. Naucz.
Fickowska Marja, Wysoka, Zośka.
Filipowicz Władysław, Libusza, H. M. Oko.
Figurska Irena, Warszawa, Kmicic.
Fuhmanówna Sabina, Gródek Jag., San. Naucz.

Grabczyński Jan, Tarnów, Silva.
Gasparska Felicja z syn., Warszawa, Lalka.
Gąsiorowska Halina, Warszawa, Marilor.
German Leszek z ojc., Kraków, Rzymianka.
Gerstner Guta z syn., Katowice, Halka.
Gebauer Irena, Katowice, Staszek.
Geisler Włodzimierz, Warszawa, Bohdanówka.
Ginett Tadeusz, Warszawa, Bank Polski.
Gołębiowska Jadwiga, Wołyń, Znicz.
Gromka Marja, Grudziądz, S. U. P.
Grochowska Liljana, Warszawa, Wojciechowo.
Górnicki dr. Józef, Warszawa, Radowid.
Górski Józef, Wileńskie, Zochna.
Górecki Janusz, Żurawica, Sienkiewiczówka.
Gogulska Jadwiga, Słoniczyn, San. Naucz.

Hacura Andrzej, Kr. Huta, Cieszynianka.
Häusler Rudolf, Łódź, Bristol.
Hauszpiegel Jakób, Warszawa, Anastazja.
Haik Bronisława, Łomża, San. Naucz.

Janowski Józef, Bartodzieje, Stokrotka.
Jankowska Janina, Warszawa, Dom Wycieczk.
Jaworska Zofja, Brzeźno, Konradówka.
Jarzyński Józef z rodz., Katowice, Cieszynianka.
Jagiełło Włodzimierz, Lwów, Cz. Krzyż.

Kwapiszewska Marja, Warszawa, Pod Blachą.
Kramerówna Józefa, Warszawa, Wiktorja.
Kaliszowa Olga, Łódź, św. Urszuli.
Kaimówna Anna, Kraków, Warszawianka.
Kaniewski Aleksander, Zakopane, Lwowianka.

Lauber Adolf, Tarnów, Helenka.
Laskowska Stanisława, Sosnowiec, Bank Polski.
Lewandowski Edwin, Wiedeń, Asłanówka.
Lipkówna Barbara, Kutno, Świetlana.
Łazarów Edward, Kraków, Leśniakówka.
Ładosiowa Franciszka, Grudziądz, Viktorja.

Markowicz dr. Mieczysław, Kraków, Strzecha.
Maliszewska Marja, Warszawa, Jaworzynka.
Masłowska Helena, Kraków, Pod Blachą.
Majkowski Benedykt, Żurawica, Pod Blachą.

Nadoł Henryk, Warszawa, Wrzos.
Neugebauer Wanda, Warszawa, Kamilla.
Niedziałkowska Anna, Warszawa, Szałas.
Nitowska Janina, Warszawa, Łomnica.

Olszewski Tadeusz, Warszawa, Cieszynianka.
Ostrowska Anna, Ujazd, Żychoniówka.
Ozimkówna Czesława, Latowicz, San. Naucz.

INFORMATOR

a) Urzędy i instytucje:

Urząd gminny, ul. Krupówki, „Bazar Polski".
Zarząd Uzdrowiska, Rynek.
Komisarjat Pol. Państw., Rynek.
Urząd Parafjalny, ul. Krupówki, obok kościoła paraf.
Lekarz klimat., Dr. Mastalerz, Biuro lekarza w Zarządzie Uzdrowiska, Rynek.
Biuro meldunkowe w Zarz. Uzdr., Rynek.
Szpital Klimatyczny, ul. Szpitalna.
Tatrz. Ochotn. Pogot. Ratunkowe, ul. Krupówki, dworzec P. Tow. Tatrz.
Dowództwo Garnizonu, Sanat. Czerw. Krzyża, ul. Chramcówki.
Urząd Pocztowy i Telegraficzny, Krupówki 22.
Dworzec Samochodowy, ul. Krupówki, obok restauracji Karpowicza.
Pol. Towarz. Tatrzańskie, ul. Krupówki, „Dworzec Tatrzański".
Muzeum Tatrzańskie im. Dra Tytusa Chałubińskiego, Krupówki, obok dworca Tatrzańskiego.

b) Dział ogłoszeniowy:

Adwokaci:

Aulich Dr. Stanisław, Krupówki 35, tel. 147. Dom Stilla.
Bulanda Dr. Józef, ul. Ogrodowa, Willa „Jaśka" za pocztą. Tel. 107.
Ćwikowski Dr. Stanisław, b. poseł na Sejm Ustaw., Nowy Sącz, Rynek Nr. 7.
Diehl Dr. Józef, delegat Izby adwokackiej, ul. Sienkiewicza, willa „Chochlik", tel. 117, przyjmuje od 4—6 po południu.
Fass Dr. Bertold, ul. Krupówki 27, dom Fr. Bachledy Curusia, Tel. 104.
Kowalski Dr. Franciszek, Krupówki 26, dom Bogdańskiej.
Schlachet Dr. Jakób, obrońca cywilny i wojskowy, Nowy Targ, Kolejowa 6.
Wierzbicki Dr. Stanisław, ul. Krupówki 18.

Notarjat:

Dr. Włodz. Jasiński, Krupówki 37.

Fotograficzne Zakłady:

Kępińska Jadwiga, Krupówki 27, dom Fr. Curusia. Przyjmuje roboty amatorskie.
H. Schabenbeck, Krupówki 57. Tel. 136. Przyjmuje roboty amatorskie. Skład przyborów.

Krawcy:

„Sport", Krupówki 49 (P. Lal i F. Mizia).

Kefir:

Dorobczyński Marjan, Krupówki 71, stale na składzie kefir i miód leczniczy.

Pamiątki, zabawki, art. sport.:

Bazar „Pod Góralem", Krupówki 49 (Instrumenty muzyczne).
„Teoptyga", M. Wojnar i Ska, Optyk, Krupówki 55, vis à vis rest. Karpowicza.

Maszyny do pisania i szycia.

„Hydropol", Zakopane, Krupówki 74.

Rowery i przybory.

„Hydropol", Zakopane, Krupówki 74.

Artykuły wodociągowe.

„Hydropol", Zakopane, Krupówki 74.

Żarówki elektryczne i baterje.

„Hydropol", Zakopane, Krupówki 74.

Restauracje.

„Restauracja Warszawska", Bronisław Tymiński, Krupówki 73.

Redaktor odpowiedzialny i wydawca: Maksymiljan Skibiński. Drukarnia P. Mitręgi w Cieszynie.